

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Споживче кредитування банку: сутність, класифікація та перспективи розвитку за матеріалами АТ «Перший український міжнародний банк»

Рівень вищої освіти бакалавр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Назва

КВРФБС.020038.01.02.00

Виконав студент II курсу група ФБСс-20-1 _____ Яна КОВАЛЬОВА
Шифр Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник д-р. екон. наук, професор _____ Ніла ХРУЩ
Науковий ступінь, звання Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Нормоконтролер _____
Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:
Завідувач кафедри ФБСС _____ Ніла ХРУЩ
Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

_____ 2022 р.

Зміст

	С.
Вступ	5
1 Теоретико-методичні аспекти розвитку банківського споживчого кредитування	7
1.1 Економічна сутність банківського споживчого кредитування, його види та форми	7
1.2 Державного регулювання банківської кредитної діяльності на споживчому ринку	14
2 Аналітико-практичні аспекти розвитку банківського споживчого кредитування	21
2.1 Аналіз сучасного стану розвитку споживчого кредитування в Україні та фінансово-господарської діяльності АТ «Перший український міжнародний банк» в 2019-2021 роках	21
2.2 Аналіз споживчого кредитування АТ «Перший український міжнародний банк» в 2019-2021 роках та напрями його покращення	34
Висновки	46
Список використаних джерел	49
Додатки	54

Вступ

Актуальність теми. Кредит є важливою складовою для населення та займає головне місце у соціально-економічному розвитку держави. Споживче кредитування відіграє вагомую роль у діяльності банківської системи та стабілізації й розвитку економіки держави. Адже, споживчий кредит допомагає задовольняти потреби фізичних осіб до покращення рівня життя. Споживчий кредит стимулює збільшення обсягів виробництва предметів споживання та послуг за рахунок зростання, на них, сукупного платоспроможного попиту. Тому, в умовах фінансово-економічної нестабільності, воєнних дій, дослідження питання сутності, складу та перспектив розвитку споживчого кредитування в Україні стає особливо актуальним та має практичну спрямованість.

Вивченню сутності та розвитку споживчого кредитування присвячені праці багатьох вчених-економістів, серед яких варто виокремити праці О. Антонюк, О. Вовчак, В. Волощука, О. Бондара, Л. Бублик, Л. Гуляєвої, Б. Івасів, О. Іршак, А. Кацана, С. Кудряшова, Н. Рогожнікової та ін. Хоча наукові напрацювання є доволі значними, зміна економічної ситуації в Україні породжує нові проблеми щодо дослідження зазначеної проблематики.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій щодо розвитку споживчого кредитування в Україні. Згідно мети дослідження поставлені такі завдання:

- узагальнити теоретичні положення сутності поняття «споживче кредитування»;
- з'ясувати теоретико-методичні основи організації кредитування на споживчому ринку;
- дослідити державне регулювання банківської кредитної діяльності на споживчому ринку;

– здійснити аналіз сучасного стану розвитку споживчого кредитування банків України та АТ «Перший український міжнародний банк»;

– окреслити основні напрямки покращення розвитку банківського споживчого кредитування в кризових умовах.

Об’єктом кваліфікаційної роботи є споживче кредитування банку. Предметом дослідження є теоретико-методичні аспекти та практичні рекомендації розвитку банківського кредитування на споживчому ринку.

Під час дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи, а саме: абстрактної логіки, декомпозиції, якісного аналізу – для критичного вивчення сутності поняття «споживчий кредит»; статистичного та порівняльного аналізу, узагальнення, синтезу – для оцінювання стану розвитку банківського кредитування на споживчому ринку; графічного зображення даних – для наочного відображення фінансово-економічних показників банківських установ.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні статистичні матеріали Національного банку України, інформаційні звіти рейтингових агенцій, монографічні дослідження, наукові публікації провідних вчених та практиків з сутності та розвитку споживчого кредитування, інформаційні ресурси мережі Інтернет, фінансова звітність АТ «Перший український міжнародний банк».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 54 сторінки друкованого тексту. Робота містить 6 таблиць, 8 рисунків та 4 додатки. Список використаних джерел складається із 42 найменувань.

1 Теоретико-методичні аспекти розвитку банківського споживчого кредитування

1.1 Економічна сутність банківського споживчого кредитування, його види та форми

На сьогодні, банківське кредитування посідає одне з найбільш важливих місць серед фінансових інструментів економічного стимулювання і стабільного розвитку економіки України. Банківського кредитування має значний соціально-економічний вплив на зростання фінансово-економічних можливостей держави. За рахунок кредитування здійснюється інвестування реального сектора економіки та збільшення його капіталу, що, в свою чергу, забезпечує стабільне зростання доходів у різних сферах економіки. Споживче кредитування відіграє головну роль у визначенні основних напрямів розвитку діяльності учасників ринку споживчого кредитування фізичних осіб. Саме, за рахунок споживчого кредиту, населення держави має змогу покращити добробуту життя, так як в сучасних умовах основним обмежуючим фактором, є ціна блага [12, с. 7].

Споживче кредитування – це один з видів кредитування, в якому позичальником виступає фізична особа, а отримані в тимчасове користування грошові кошти спрямовуються на придбання споживчих товарів. На сьогодні основними кредиторами, при наданні споживчого кредиту, виступають банківські установи. Для ефективної діяльності банку, споживчий кредит є необхідною умовою зміцнення ресурсної бази, розширення клієнтської бази, успішною умовою конкурентної боротьби на фінансовому ринку з небанківськими установами, особливо кредитними спілками [34].

Основною метою надання банками споживчих кредитів виступає задоволення споживчих потреб фізичних осіб у різноманітних товарах та

послугах, до яких відносяться: купівля транспортних засобів, побутової та мобільної техніки, меблів, проведенні ремонтів тощо [34]. Таким чином, споживчий кредит надається банківськими установами фізичним особам для придбання предметів особистого споживання довгострокового користування.

На сьогодні, в економічній літературі немає єдиного підходу щодо визначення сутності споживчого кредиту. Тому в таблиці 1.1, представлено визначення авторів, які досліджували сутнісні поняття «споживчий кредит».

Таблиця 1.1 – Підходи щодо тлумачення сутності поняття «споживчий кредит»

Автори	Сутність підходу до тлумачення споживчого кредитування
О. Бондар	«надання державою, підприємствами, кредитними інститутами і окремими громадянами позичкової вартості (у грошовій, товарній і натуральній формі) населенню для використання її на споживчі потреби на засадах повернення і, як правило, з виплатою відсотка» [14].
Н. Волкова, Г. Статкевич	«відносини між кредиторами (банком або іншою фінансовою установою) та споживачами (фізичними особами або домогосподарствами), коли кожен зі своєї сторони бажає отримати вигоду, споживач у вигляді товару або грошей за мінімальним внеском передплати, а кредитор – у вигляді відсотка, отриманого за надання кредиту, і ці взаємовідносини базуються на принципах строковості, платності, поверненості та забезпеченості» [19, с. 107].
С. Руденко, С. Степаненко, К. Ампілогова	«окремий підтип кредитування фізичних осіб (разом з іпотечним), яке стосується надання фінансової установою коштів фізичним особам для отримання товарів, робіт або послуг, набуття яких дозволяє задовольнити конкретні потреби споживачів шляхом перерозподілу грошових потоків у теперішньому та майбутньому на принципах строковості та платності» [37, с. 61].
А. Прилуцький, Л. Пахалюк	«кредит, який надається тільки в національній валюті фізичним особам – резидентам України на придбання споживчих товарів тривалого користування та послуг і повертається на виплат, якщо інше не передбачено умовами кредитного договору» [34].
С. Арбузов, Ю. Колобов, В. Міщенко, С. Науменкова	«кредит як кошти, що надаються кредитором (банком) фізичним особам на придбання споживчих товарів або послуг у тимчасове користування під процент, на умовах забезпечення, строковості, платності та цільової спрямованості» [11, с. 413].
С. Мочерний, Л. Тришак	«кредит, який надається тільки в національній грошовій одиниці фізичним особам-резидентам України на придбання споживчих товарів тривалого користування та послуг і повертається у розстрочку, якщо інше не передбачено умовами кредитного договору» [25, с. 83].

Джерело: узагальнено автором на основі [11, 14, 19, 25, 34, 37]

Відповідно до Закону України «Про споживче кредитування» № 1734-VIII від 10.06.2017 р. під цим «споживчим кредитуванням» розуміють «кошти, які надаються споживачу (позичальникові) на придбання товарів робіт або послуг для задоволення потреб, не пов'язаних з підприємницькою, незалежною професійною діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника [7].

На основі здійсненого аналізу різносторонніх визначень поняття споживчого кредитування, варто відзначити, що споживчому кредитуванню притаманні специфічні риси [33]:

- споживчий кредит можуть одержати лише, фізичні особи;
- споживчий кредит надається на придбання товарів кінцевого споживання;
- споживчому кредитуванню характерний соціальний ефект, оскільки він є засобом втілення особистих потреб та задоволення індивідуальних бажань громадян із можливістю відтермінування платежу;
- забезпеченням за споживчим кредитом є сталі грошові доходи фізичної особи – позичальника або товар, на купівлю якого планується отримати кредит;
- споживчий кредит прискорює отримання прибутку фізичними особами, що слугують платою за користування кредитом;
- погашення споживчого кредиту здійснюється в результаті надходження чи нагромадження грошових коштів громадянами;
- споживчому кредитуванню передбачає цільовий характер використання отриманого кредиту, які визначені кредитним договором.

Отже, при використанні споживчого кредитування споживач отримує ряд переваг, зокрема: придбання товарів провадиться у будь-який час, навіть за відсутності достатньої суми коштів; дозволяє здійснювати непередбачені термінові виплати; покращує матеріальне благо фізичних осіб. Проте, при використанні споживчих кредитів, товар вартує споживачеві дорожче, ніж при оплаті готівкою. Так як, кредитна ціна на товар зазвичай є вищою, а також

виникає необхідність сплачувати відсоток за користування кредитом, що призводить до надмірних витрат.

Однією з особливостей банківського споживчого кредиту є його середній термін погашення. Споживчі кредити надаються на період від трьох місяців до двох років. Суттєвою перевагою при отриманні банківського споживчого кредитування є надання мінімальної кількості документів та висока швидкість надання таких кредитів. Зазвичай, перелік документів у багатьох банках складається з паспорту та довідки про присвоєння ідентифікаційного коду, інколи довідки про доходи або даних про поручителів.

Для розкриття сутності банківського споживчого кредитування необхідно розглянути його види за класифікаційними ознаками та форми надання. Зокрема О. Бондар [15], виділяє наступні класифікаційні ознаки банківських споживчих кредитів: за ступенем покриття вартості товарів та послуг, за методом погашення, за забезпеченням, за цільовою направленістю, за видами позичальників, за укрупненими об'єктами, за строковістю, за видами кредиторів, за характером кругообігу коштів, за методом утримання відсотків.

А. Прилуцький, Л. Пахалюк [34], класифікує споживчі кредити за: об'єктами кредитування, строками кредитування, способом надання, видами забезпечення, терміном погашення, методом стягнення відсотків, суб'єктами кредитування.

Досить вузькою є класифікація споживчого кредитування, представлена О. Вовчаком [17], який виділяє такий перелік класифікаційних ознак: за терміном та залежно від цільового призначення кредиту. Як зазначають Р. Коцовська, В. Ричаківська, Г. Табачук «відносини банківського споживчого кредитування можна розмежувати за такими ознаками: за ознакою погашення, за способом (формою) видачі, за способом погашення, за терміном надання, за характером потреб» [27]. Проте, автори не врахували такі класифікаційні ознаки, як порядок нарахування процентної ставки та її погашення.

Варто відзначити, що існують різні ознаки класифікації споживчих кредитів. Аналіз засвідчив, що в переважній більшості джерел ознаки, які використовуються в класифікації споживчого кредитування співпадають з ознаками класифікації банківських кредитів. Кількість та суть ознак відрізняється у різних авторів, тому найбільш поширені класифікаційні ознаки та види банківських споживчих кредитів представлено на рисунку 1.1.

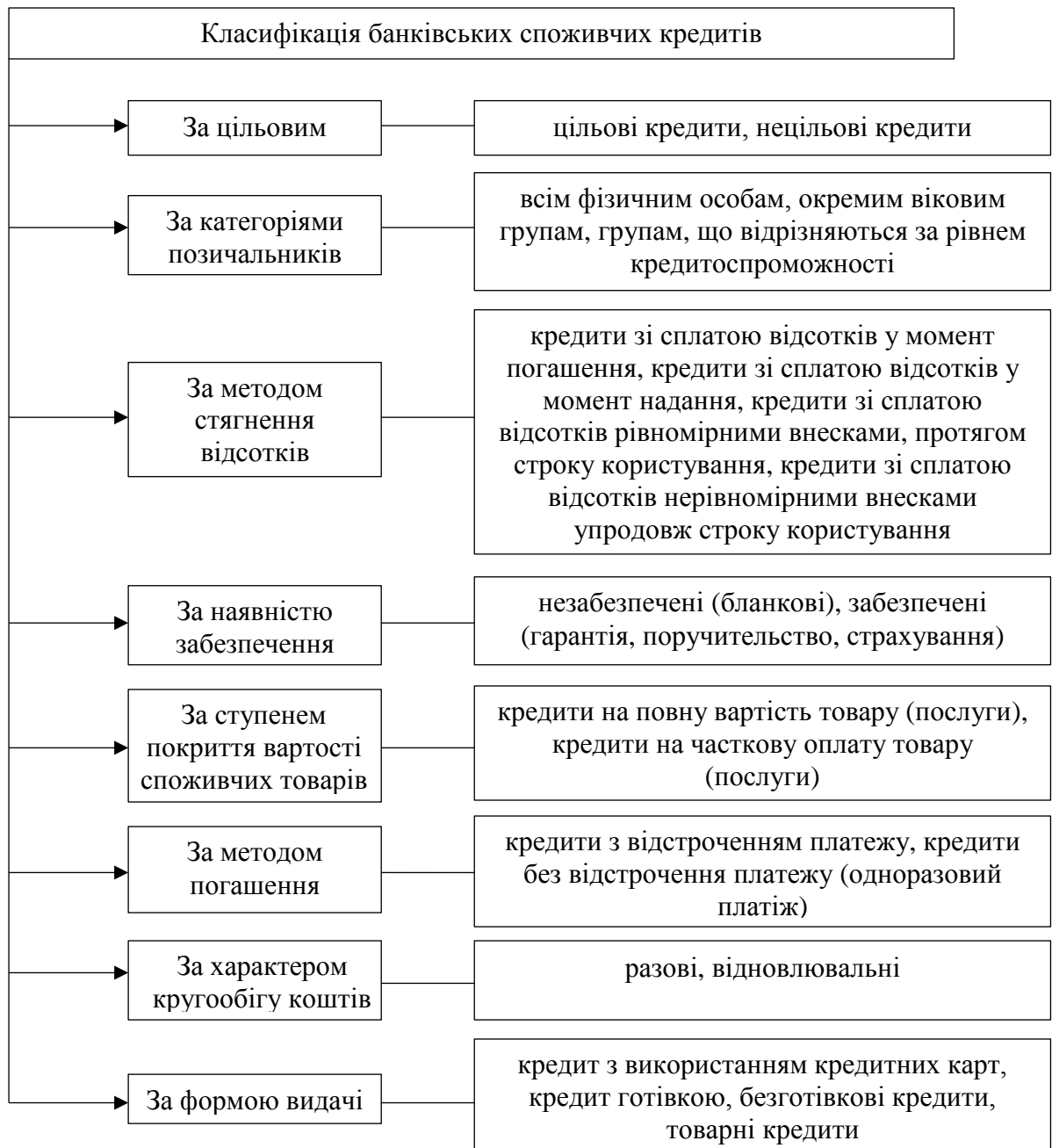

Рисунок 1.1 – Класифікація банківських споживчих кредитів

Джерело: узагальнено автором на основі [15, 17, 27, 34]

В останні роки, набули розвитку нові види банківських споживчих кредитів за формами надання, до яких відносяться експрес-кредити, кредити готівкою та кредити з використанням банківських кредитних карт, кредити в безготівковій формі надання. Найбільш популярними, на фінансовому ринку, безготівковими видами грошових споживчих кредитів, є кредити з використанням кредитних карток. Кредитна картка надається клієнту, якщо стан його депозитних та позичкових операцій з банком задовільний. По кожній кредитній картці встановлюється ліміт, який може бути змінено за погодженням з банківською установою та в залежності від режиму використання картки її власником. Кредитні картки використовуються, як при купівлі товарів, так і при сплаті за послуги. Використання банківських кредитних карток поліпшує надання споживчих кредитів. Кредитні картки слугують засобом обігу безготівкових коштів та, відповідно, скорочують потреби в готівкових коштах.

Варто відзначити, що в економічній літературі, зустрічаються погляди, які не розмежовують споживче кредитування та кредитування фізичних осіб. Проте варто відзначити, що дані поняття не є тотожними. Відмінність полягає в тому, споживче кредитування за своїм змістом, як фінансовий феномен, стосується надання банківською установою коштів фізичним особам для отримання товарів, робіт або послуг. Набуття, зазначених, послуг дозволяє споживачам задовольнити визначенні потреби шляхом перерозподілу грошових потоків у теперішньому та майбутньому на принципах строковості та платності. Принципи цільової спрямованості та забезпечення стосуються окремого виду кредитування фізичних осіб – іпотечного. З огляду цей аспект, у межах кредитування фізичних осіб слід виділяти окремий вид кредитування – іпотечне кредитування. Іпотечне кредитування відрізняється від споживчого кредитування, адже його цілю є придбання нерухомості, яке може слугувати формою інвестування коштів та дозволяє отримати додатковий прибуток. Таким чином, споживчий кредит об'єднує всі види кредитів наданих фізичним особам (кредит на побутову техніку, кредит на авто, кредит готівкою, кредитні

картки), окрім іпотечного кредиту [38, с. 35].

Споживче кредитування здійснюється банківською установою на загальних умовах кредитування, до яких належать такі [10, с. 88]:

– банк надає кредити фізичним особам-резидентам України у віці, межі якого встановлюються відповідною банківською установою;

– розмір споживчого кредиту, надається в межах граничної суми встановленою банком та визначається на основі оцінки платоспроможності позичальника і забезпечення кредиту;

– за користування коштами кредиту наданого на споживчі потреби позичальник сплачує банківській установі відсотки. Сплата відсотків здійснюється щомісячно одночасно з погашенням кредиту. Величину відсоткової ставки банківська установа може змінювати в односторонньому порядку. В разі несвоєчасного погашення платежу споживчого кредиту або відсотків позичальник сплачує банку неустойку із суми простроченого платежу за основним боргом і відсотками.

Відносини, які безпосередньо виникають між банківською установою і позичальником формуються під впливом факторів, які стимулюють або гальмують розвиток споживчого кредитування. Можна виокремити основні групи факторів, що впливають на розвиток споживчого кредитування. Сьогодні на розвиток споживчого кредитування впливає багато причин, що гальмують процес кредитів. Але основні з них, пов'язані з економічною нестабільністю, воєнними діями на території України і недостатньо ефективним правовим регулюванням. До факторів, які стримують розвиток споживчого кредитування в Україні, можна віднести: зменшення довіри до банківських установ, зниження платоспроможного попиту фізичних осіб, високу відсоткову ставку, що збільшує вартість споживчого кредиту для позичальника, зростання інфляційних та девальваційних очікувань, відсутність дієвих правових механізмів захисту прав позичальника.

Проведене дослідження сутності й особливостей банківського споживчого кредиту дозволяє дійти висновків, що він має доволі широку

сферу застосування, що зумовлює існування різних форм організації і способів його здійснення, а також формує його специфіку. Велика різноманітність кредитних продуктів, широта вибору гнучких варіантів при структуруванні споживчих кредитів, з одного боку, сприятимуть кращому задоволенню потреб клієнтів, з іншого – підвищенню ефективності цих операцій у банку. В підсумку це популяризує споживчий кредит і як напрямок діяльності банку, і як вид послуг для населення, отже позитивно позначиться на розвитку споживчого кредиту, його ролі та значенні в економіці.

1.2 Державного регулювання банківської кредитної діяльності на споживчому ринку

Нестабільність та мінливість економіки України суттєво відображається на розвитку вітчизняного банківського споживчого кредитування. Проблеми кредитної діяльності банків на споживчому ринку стосуються передусім юридичного норм, а саме: законодавчо закріпленого захисту прав споживачів кредитних послуг, відповідальності сторін у разі порушення договору кредитування, налагодженої роботи кредитних бюро для збору інформації про позичальників. Стабільність банківської кредитної діяльності на споживчому ринку буде досягнута за умови чіткого визначення завдання регулювання споживчого кредитування. Саме правильно поставлені завдання та розроблена політика державного регулювання, забезпечать стабільне функціонування споживчого ринку та ефективний розвиток національної економіки. Регулювання кредитної діяльності банків на споживчому ринку необхідне на будь-якому етапі розвитку економічних відносин в Україні. Головною метою регулювання споживчого кредитування є підвищення рівня надійності, стабільності банківської системи загалом та захист інтересів кредиторів і вкладників.

Основні нормативно-правові акти, що регулюють споживче кредитування в Україні наведені у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Законодавчі акти, що регулюють діяльність банківського споживчого кредитування в Україні, їх функцій та сфера регулювання

Назва нормативно-правового акту	Функції державного регулювання	Сфери регулювання нормативно-правового акту
Конституція України [1]	Забезпечення ефективного функціонування і розвитку ринку банківського споживчого кредитування	Регулювання відносин у сфері банківської кредитної діяльності на споживчому ринку
Закон України «Про споживче кредитування» [7]	Визначення мети, завдань, пріоритетів, прав та обов'язків учасників відносин споживчого кредитування	Регулювання відносин між позичальниками (банками), кредитними посередниками та позичальниками під час надання послуг споживчого кредитування
Закон України «Про захист прав споживачів» від [6]	Забезпечення гарантій та захист споживачів під час надання послуги споживчого кредитування	Регулювання відносини між споживачами товарів (робіт, послуг) і виконавцями робіт (надавачами послуг)
Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [9]	Формування регуляторів на фінансовому ринку, покликаних ефективно впливати на процес регулювання споживчого кредитування	Регулювання фінансових відносини, що виникають між учасниками під час здійснення операцій з надання послуг банківського споживчого кредитування
Закон України «Про страхування» [8]	Забезпечення відносин страхування при наданні послуг з банківського споживчого кредитування	Регулювання відносин у сфері страхування товарів під час здійснення операцій з надання послуг банківського споживчого кредитування
Постанова НБУ «Про затвердження Правил розрахунку банками України загальної вартості кредиту для споживача та реальної річної процентної ставки за договором про споживчий кредит» [5]	Визначення методики розрахунку загальної вартості кредиту для споживача та реальної річної процентної ставки за договорами про споживчий кредит	Регулювання окремих питань практичного застосування правил розрахунку загальної вартості кредиту та відсотків за користування кредитними коштами за споживчим кредитом
Закон України «Про заставу» [4]	Гарантування захисту прав та інтересів учасників банківського кредитування	Регулювання обтяжень рухомого майна, встановлених з метою забезпечення виконання зобов'язань

Основним законодавчим документом, що регламентує відносини з укладання договорів при банківському споживчому кредитуванні є Закону України «Про споживче кредитування» від 10.06.2017 р. № 1734-VIII [7]. Основною метою закону є захист прав та законних інтересів позичальників і надавачів кредитних коштів на споживчі цілі, створення належного конкурентного середовища учасників споживчого ринку та підвищення довіри до банківських установ.

Зазначений закон регулює: відносини кримінальної відповідальності для фізичних осіб (позичальників) за використання фіктивних документів при оформленні договорів споживчого кредитування; обмеження прав банківських установ на введення додаткових комісій або зміну розміру відсоткових ставок за користування кредитними коштами в односторонньому порядку. Закону України «Про споживче кредитування» від 10.06.2017 р. № 1734-VIII [7] забороняє надавати споживчі кредити в іноземній валюті. Закон спрямований на врегулювання відносин безпосередньо у сфері споживчого кредиту й закріплює основні положення відносин між кредитором, позичальником і третіми сторонами. Питання захисту прав кредиторів, додатково регулюється нормативно-правовими актами про заставу й виконання зобов'язань, кримінального й цивільного процесуального законодавства.

Проте, законом не регулюються вимоги до обґрунтування і встановлення банківською установою комісій та інших платежів по кредиту. Натомість Постанова НБУ «Про затвердження Правил розрахунку банками України загальної вартості кредиту для споживача та реальної річної процентної ставки за договором про споживчий кредит» від 08.06.2017 р. № 49 [5], визначає методику розрахунку загальної вартості кредиту для споживача та реальну річну процентну ставку за договорами про споживчий кредит. Загальну вартість споживчого кредиту у грошовому виразі розраховується як сума коштів, що надана споживачу за договором про споживчий кредит та сума загальних витрат за споживчим кредитом (витрати пов'язані з отриманням, обслуговуванням та поверненням кредиту, включаючи відсотки

за користування кредитом, комісії та інші обов'язкові платежі за супровідні послуги банку, пов'язані з наданням, обслуговуванням і поверненням кредиту). До витрат які пов'язані з наданням, обслуговуванням і поверненням споживчого кредиту включаючи «комісії за обслуговування кредитної заборгованості, розрахунково-касове обслуговування, юридичне оформлення, страхові та податкові платежі, платежі за послуги державних реєстраторів, нотаріусів та інших осіб, а також інші обов'язкові платежі, які сплачуються споживачем згідно з вимогами законодавства України та/або умовами договору про споживчий кредит» [5].

В постанові НБУ «Про затвердження Правил розрахунку банками України загальної вартості кредиту для споживача та реальної річної процентної ставки за договором про споживчий кредит» від 08.06.2017 р. № 49, зазначено, що «банк надає споживачу детальний перелік складових загальної вартості кредиту у вигляді графіка платежів у розрізі сум погашення основного боргу, сплати процентів за користування кредитом, вартості всіх супровідних послуг банку, кредитного посередника (за наявності) та третіх осіб за кожним платіжним періодом та реальної річної процентної ставки за договором про споживчий кредит» [5]. Вказана постанова визначає та затверджує загальнообов'язковий стандартний договір споживчого кредиту.

У лютому 2021 року Національний банк затвердив «Положення про здійснення Національним банком України нагляду за додержанням банками законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг». Метою такого нагляду є забезпечення розкриття банками повної та достовірної інформації про фінансові послуги, дотримання законодавства про рекламу та захист прав споживачів.

На основі проведеного дослідження, варто виокремити основні позитивні аспекти законодавчого регулювання відносин між банківською установою і позичальниками при укладанні договорів споживчого кредитування, а саме [30, с. 47]:

– встановлення порядку погашення зобов'язань за кредитним договором у сприятливий для споживача бік, обмеження граничного розміру штрафів і пені;

– стандартизація інформації про умови та вартість споживчого кредитування, її доведення до споживача, надання паспорта споживчого кредиту перед підписанням договору, для позик сума яких перевищує мінімальну заробітну плату;

– заборона реклами безвідсоткових споживчих кредитів та позик без вимоги надання документів позичальників;

– обов'язкове інформування потенційних позичальників про розмір реальної відсоткової ставки за користування споживчим кредитом;

– встановлення загальних вимог до діяльності кредитних посередників, якими можуть виступати кредитні брокери та кредитні агенти;

– заборона зміни процентної ставки за кредитом, порядку її обчислення, порядку сплати відсотків у бік погіршення умов для споживача;

– згода споживача на доступ до інформації, що складає його кредитну історію, та на збір, зберігання, використання та поширення через бюро кредитних історій, включене до Єдиного реєстру бюро кредитних історій, інформації щодо нього та укладеного кредитного договору. У разі ненадання такої згоди споживачем, банківська установа повинна відмовити в укладенні договору та здійсненні споживчої кредитної операції;

– обмеження можливості отримання безмежної кількості швидких кредитів без наміру їх повертати, що захищає банківські установи від зростання проблемної заборгованості.

На сьогодні існуюча вітчизняна законодавча база забезпечує захисту прав і інтересів як споживачів, так і позичальників у сфері споживчого кредитування та створення належного конкурентного середовища банківської кредитної діяльності на споживчому ринку для підвищення рівня довіри населення, створення єдиного уніфікованого законодавчого поля банківського

споживчого кредитування в Україні, та стандартизація кредитування фізичних осіб.

Проте, окрім позитивних моментів державного регулювання банківських кредитних відносин на споживчому ринку, існують певні прогалини в законодавчій базі. Зокрема в Законі України «Про споживче кредитування» від 10.06.2017 р. № 1734-VIII зазначено, що «до укладення договору про споживчий кредит кредитор зобов'язаний, використовуючи свої професійні можливості, оцінити кредитоспроможність споживача, враховуючи, зокрема, строк, на який надається споживчий кредит, суму кредиту, доходи споживача, мету отримання кредиту, а також інформацію щодо виконання споживачем зобов'язань за кредитними операціями, включаючи зобов'язання перед іншими кредитодавцями» [7]. Відповідно оцінка кредитоспроможності позичальника здійснюється банківською установою на підставі інформації, отриманої від споживача, та, за необхідності, на основі інформації, законно отриманої з інших джерел. Проте на законодавчому рівні відсутні рекомендації щодо визначення платоспроможності позичальника при оформленні договору споживчого кредитування. Тобто, відповідальність за недостовірну оцінку кредитоспроможності та платоспроможності цілком перекладено на банківську установу.

Таким чином, аналіз законодавчої бази, як складової державного регулювання банківської кредитної на споживчому ринку, показав певну розмежованість нормативно-правових актів за ознакою захисту прав основних суб'єктів кредитних відносин – кредиторів і позичальників. При цьому більш захищеними, виявляються саме банківські установи які виступають в ролі кредиторів, інтереси яких відстоюються в більшості законодавчих актах. Переважна більшість дискусійних питань при взаємовідносинах банківських установ і позичальників вирішуються на користь банківську. Це викликає необхідність удосконалення законодавчого забезпечення функціонування відносин при здійсненні договорів споживчого кредитування на кредитному

ринку. Потребує внесення змін у чинні нормативно-правові акти щодо посилення гарантії прав споживачів фінансових послуг на кредитні послуги, що надаються банківськими установами.

Сукупність нормативно-правового забезпечення з регулювання споживчого кредитування, доцільно розділити на дві групи за ознакою захисту інтересів двох головних учасників кредитного ринку – кредитних компаній і отримувачів кредитних коштів, які за певних умов виступають сторонами конфлікту [21]. Гармонізація законодавчої бази, що визначає права та обов'язки основних учасників споживчого кредитування – кредиторів і позичальників, дозволить уникнути конфліктів і покращити умови надання кредитних послуг на споживчому ринку.

Подальше зростання споживчого кредитування потребує на рівні банківських установ формування чіткої організації процесу кредитування та оптимізації ризиків спричинених даним видом кредиту. Важливу роль у системі споживчого кредитування фізичних осіб потрібно відводити сегменту здійснення аналізу та оцінки кредитоспроможності позичальника банківськими працівниками на основі застосування прогресивних та сучасних експрес-методик. Це забезпечується можливістю запровадження високого рівня автоматизації банківських послуг щодо прийняття рішення про видачу споживчого кредиту і доступу до широкої бази позичальників. Урахування первинної візуальної оцінки клієнта та проведення швидкого, надійного і прозорого бізнес-процесу надання кредитів дозволить банкам розширити кількість та коло позичальників та знизити ризик від неповернення кредитів.

Для відновлення довіри населення до фінансового сектору країни необхідно забезпечити стабільний розвиток та зростання обсягів споживчого кредитування в Україні. Передумовою вказаного процесу виступає зростання доходів громадян України, що призведе до збільшення платоспроможного попиту та популяризації послуги споживчого кредитування [16, с. 55].

2 Аналітико-практичні аспекти розвитку банківського споживчого кредитування

2.1 Аналіз сучасного стану розвитку споживчого кредитування в Україні та фінансово-господарської діяльності АТ «Перший український міжнародний банк» в 2019-2021 роках

Зростання доходів населення України протягом останніх років дещо покращило рівень добробуту домогосподарствами. Пожвавлення споживання сприяло зростанню попиту населення на кредити.

Станом на кінець 2021 року банківськими установами було надано кредитів на суму 1065347 млн грн, що на 114750 млн грн або 12,07 % більше, ніж на кінець 2020 року, та на 31917 млн грн або 3,08 % більше, ніж на кінець 2019 року (рисунок 2.1).

Рисунок 2.1 – Динаміка обсягів банківського кредитування в 2017–2021 роках, млн грн

Джерело: побудовано за даними НБУ [28]

У розрізі суб'єктів кредитування, основну частку займають кредити що надані суб'єктам господарювання. В 2021 році частка наданих кредитів суб'єктам господарювання склала 74,79 %, в 2020 році – 76,67 %, в 2019 році – 81,76 %. Частка кредитів, наданих банківськими установами фізичним особам, у 2021 році становила 22,78 %, в 2020 році – 22,09 %, в 2019 році – 20,25 %. Зросла частка кредитів, наданих органам державної влади: в 2021 році – 2,53 %, в 2020 році – 1,23 %, в 2019 році – 0,46 %.

В 2021 році співвідношення наданих банківськими установами споживчих кредитів на поточні потреби та споживчих витрат зросло. На зростання споживчих кредитів вплинуло використання платіжних карток та переорієнтація споживачів на онлайн-операції. З запровадженням карантинних обмежень COVID-19 все більша частина населення України вимушена користуватися електронними банківськими послугами. Тож від початку пандемії, зросла частка операцій фізичних осіб із використанням кредитних платіжних карток для розрахунків в торговельних мережах. Відповідно споживче кредитування відновило докризові темпи зростання. Споживче кредитування сегментоване та концентроване, основний приріст портфелів за кожним із напрямів забезпечують чотири-п'ять банків. У споживчому кредитуванні лідерство за тими банківськими установами, які пропонують найкращі сервіси та ІТ-рішення. Рівень відсоткових ставок за споживчими кредитами банків в 2021 році, утримуються на досить високому рівні. Банківські установи поступово поліпшують оцінки рівня кредитного ризику роздрібного портфеля. На вимогу Національного банку України, з 1 січня 2022 року ризику за споживчими незабезпеченими кредитами підвищуються до 150 %, що сформує додатковий запас капіталу на покриття можливих втрат зокрема від реалізації несприятливих подій [36, с. 222].

Станом на кінець 2021 року послуги споживчого кредитування надавалися 73 діючими банками в Україні, з яких 33 банки з іноземним капіталом та 23 банки зі 100% іноземним капіталом [28]. Проаналізуємо динаміку споживчих кредитів наданих домашнім господарствам за цільовим

спрямуванням. В таблиці 2.1 наведена динаміка та структура споживчих кредитів наданих банківськими установами України в 2017-2021 роках.

Таблиця 2.1 – Динаміка споживчих кредитів наданих домашнім господарствам за цільовим спрямуванням в 2017-2021 роках

Цільове спрямування	Роки									
	2017 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.		2021 р.	
	сума, млн грн	%	сума, млн грн	%	сума, млн грн	%	сума, млн грн	%	сума, млн грн	%
Усього наданих кредитів, в тому числі	174182	100	201102	100	209251	100	210001	100	242633	100
споживчі кредити	122066	70,08	151625	75,40	164790	78,75	172972	82,37	204540	84,30
на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості	48268	27,71	44458	22,11	38871	18,58	30800	14,67	30450	12,55
інші кредити	3848	2,21	5019	2,49	5589	2,67	6229	2,96	7643	3,15

Джерело: побудовано за даними НБУ [28]

Динаміка обсягів наданих споживчих кредитів банківськими установами протягом 2017-2021 років зростає. В 2017 році сума споживчих кредитів склала 122066 млн грн або 70,08 % від загального обсягу наданих кредитів домашнім домогосподарствам. В 2018 році, їх вартість склала 151625 млн грн та зросла, в порівнянні з 2017 роком, на 29559 млн грн або 5,32 % від загальної вартості кредитів отриманих фізичними особами. В 2019 році, вартість споживчих кредитів збільшилася на 13165 млн грн. А їх частка в загальній вартості кредитів, отриманих домашніми господарствами зросла на 3,35 % та склала 78,75 %. В 2020 році, вартість споживчих кредитів зросла, в порівнянні з 2019 роком на 8182 млн грн та склала 172972 млн грн. В 2021 році, споживче кредитування домашніх господарств збільшилося на 31568 млн грн, в порівнянні з 2020 роком та склало 204540 млн. грн. Частка споживчих кредитів наданих банками домашнім господарствам в 2021 році склала 84,3 %.

За обсягами споживчих кредитів домашні господарства є лідерами, тому проаналізуємо динаміку споживчих кредитів, наданих домашнім господарствам за строками погашення (рисунок 2.2).

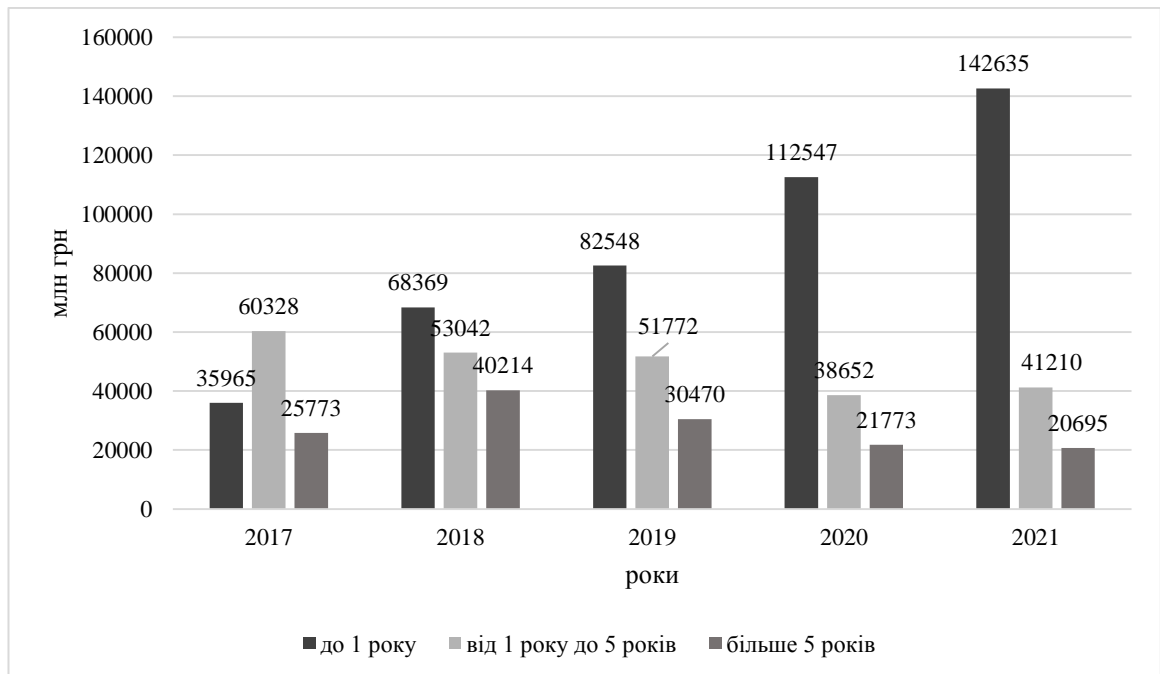

Рисунок 2.2 – Споживчі кредити, надані домашнім господарствам за строками погашення, млн грн

Джерело: побудовано за даними НБУ [28]

Динаміка надання споживчих кредитів на термін до 1 року в 2017-2021 роках, має тенденцію до зростання. Так, обсяг наданих споживчих кредитів у 2021 році становив 142635 млн грн, та зріс на 106670 млн грн в порівнянні з 2017 роком. Варто відзначити, що найбільшим попитом користуються саме кредити, які надані терміном до 1 року, так як їх легше погашати і ці кредити не мають високої вартості. Динаміка кредитів, які надані на термін від 1 року до 5 років знижується, так як споживачам зручно обирати середній термін строку, так як це найбільш вигідно. Зокрема в 2021 році обсяг наданих кредитів склав 41210 млн грн, та зменшився, в порівнянні з 2017 роком на 19118 млн грн. Кредити, терміном більше 5 років мають тенденцію до

зниження, так на кінець 2021 році їх обсяг дорівнював 20695 млн грн, а в 2018 році – 40214 млн грн, тобто обсяг кредитів протягом 5 років зменшився майже на 50 %. Найбільш популярними споживчими кредитами в 2017-2021 роках є позики на придбання побутової техніки та автокредити.

Протягом аналізованого періоду відбувається зростання відсоткової ставки за споживчими кредитами щодо гривні. У 2017 році відсоткова ставка становила 29,8 %, а у 2021 році – 30,5 %. Відсоткова ставка за позиками у доларах США характеризується значним коливанням, вона зросла з 18,0 % у 2017 році до 40,0 % у 2021 році. Відсоткові ставки за споживчими кредитами у євро, характеризуються нестабільністю і коливаються у межах від 32,6 % у 2017 році до 39,8 % у 2021 році. Відсоткові ставки за споживчими кредитами у інших валютах коливаються від 11,1 % у 2017 році до 38 % на кінець 2021 року [19, с. 109].

Отже, на основі проведеного аналізу розвитку споживчого кредитування в Україні, необхідно відзначити, що протягом 2017-2021 років ринок банківського споживчого кредитування зазнав негативних наслідків, але все ж таки банківські установи зробили все можливе, аби обсяги споживчого кредитування зросли, на кінець 2021 року.

Проте військові дії на території України, негативно впливають на розвиток як споживчого ринку, так і кредитної діяльності банківських установ. Починаючи з березня 2022 року, переважна більшість банківських установ припинили надавати споживчі кредити на товари, окрім кредитування фізичних осіб за допомогою кредитних карток. Нові правила роботи банків, що займаються кредитуванням, під час війни регулюються Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2120-IX [3]. Відповідно до якого, на час дії воєнного стану та протягом місяця після його скасування споживач не буде нести відповідальності перед банком, у разі прострочення виконання зобов'язань за споживчим кредитом. Крім того, у разі допущення такого прострочення споживач звільняється від сплати

штрафів, пені та інших платежів, сплата яких передбачена договором про споживчий кредит. Також, банківським установам, забороняється збільшувати процентної ставки за користування кредитом [2].

АТ «Перший український міжнародний банк» було засновано 20 листопада 1991 року. Банк розпочав свою діяльність у квітні 1992 року. Банківська установа надає повний спектр банківських послуг відповідно до ліцензій, виданої НБУ. До основних послуг банку належать залучення депозитів та надання кредитів фізичним та юридичним особам, інвестування в цінні папери, платіжне обслуговування в Україні та переказ коштів за кордон, операції з обміну валют, випуск та процесінг операцій з платіжними картками. На кінець 2021 року акціонерами банку є СКМ «Фінанс», якому належить 92,3 % акціонерного капіталу та SCM «Holdings limited» (Кіпр), якому належить 7,7% акціонерного капіталу. Фактичний контроль за діяльністю банку здійснює громадянин України – Ренат Ахметов.

Для дослідження ролі та місця АТ «Перший український міжнародний банк» на фінансовому ринку України, в додатку А, здійснено аналіз фінансово-господарської діяльності банківської установи в розрізі активних та пасивних операцій на основі фінансової звітності (додатки В-Г).

В 2019 році обсяг чистих активів банку становив 55403250 тис. грн. В 2020 році обсяг чистих активів АТ «Перший український міжнародний банк» збільшився, в порівнянні з 2019 роком, на 19860704 тис. грн або 35,84 % та склав 75263954 тис. грн. В 2021 році абсолютна вартість активів банківської установи склала 104648824 тис. грн. Їх обсяг зріс, в порівнянні з 2020 роком, на 29384870 тис. грн або 39,04 %, що відображено на рисунку 2.3.

З аналізу таблиці А1 (додаток А), варто відмітити, що на кінець 2019 року грошові кошти банку та їх еквіваленти склали 3733898 тис. грн. Їх вартість, в 2020 році, в порівнянні з 2019 роком, зросла на 219297 тис. грн або 5,87 %. Протягом 2021 року вартість грошових коштів банку та їх еквіваленти збільшилася, в порівнянні з 2020 роком, на 578592 тис. грн або 14,63 %.

Вартість фінансових активів АТ «Перший український міжнародний банк», що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток на кінець 2019 року склала 39772 тис. грн. Протягом 2020 року їх абсолютна вартість зросла на 40319 тис. грн або 101,37 %, в порівнянні з 2019 роком. В 2021 році, в порівнянні з 2020 роком, вартість фінансових активів банку зменшилася на 69277 тис. грн або 86,49 %.

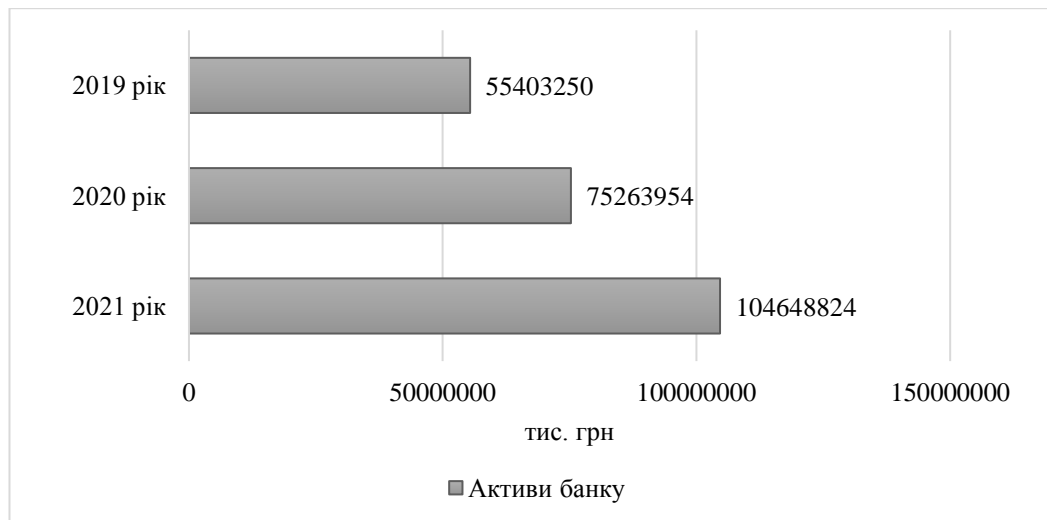

Рисунок 2.3 – Динаміка активів АТ «Перший український міжнародний банк» за 2019-2021 роки

Джерело: побудовано за даними таблиці А1 додатку А

Сума коштів АТ «Перший український міжнародний банк» розміщених в інших банках в 2019 році становили 3805775 тис. грн. В 2020 році темп зростання обсягу коштів в інших банках склав 112 %, а їх абсолютне значення збільшилося, в порівнянні з 2019 роком на 4262486 тис. грн і склало 8068261 тис. грн. В 2021 році даний показник зріс, в порівнянні з 2020 роком, на 2628893 тис. грн або 32,58 % та склав 10697154 тис. грн.

Кредити та заборгованість юридичних та фізичних осіб банку в 2019 році становила 32886479 тис. грн. Їх вартість на кінець 2020 року зросла, в порівнянні з 2019 роком, на 4686729 тис. грн або 14,25 % і склала 37573208 тис. грн. В 2021 році кредиторська заборгованість клієнтів АТ «Перший

український міжнародний банк» зросла на 15513585 тис. грн або 41,28 %, в порівнянні з 2020 роком і склала 53086793 тис. грн.

Обсяг цінних паперів банківської установи, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід в 2019 році становила 12090820 тис. грн. В 2020 році вартість показника зросла, в порівнянні з 2019 роком на 10293285 тис. грн або 85,12 % і склала 22384105 тис. грн. На кінець 2021 року обсяг цінних паперів банку, що обліковуються за справедливою вартістю склав 32042132 тис. грн та зросла, в порівнянні з 2020 роком на 9658027 тис. грн або 43,14 %.

Обсяг інвестиційної нерухомості АТ «Перший український міжнародний банк» в 2019 році склала 94309 тис. грн. На кінець 2020 року вартість інвестиційної нерухомості зменшилася на 22979 тис. грн або 24,36 % та склала 71330 тис. грн. В 2021 році обсяг інвестиційної нерухомості банківської установи зменшилася, в порівнянні з 2020 роком, на 9231 тис. грн або 12,94 % та склала 62099 тис. грн.

Основні засоби та нематеріальні активи банку в 2019 році склали 2094378 тис. грн. На кінець 2020 року, їх вартість зросла на 111538 тис. грн або 5,32 % та склала 2205916 тис. грн. Протягом 2021 року вартість основних засобів та нематеріальних активів банку зросла на 92216 тис. грн або 4,18 % та склала 2298132 тис. грн. Слід відмітити, що протягом 2019-2021 років, вартість всіх активів АТ «Перший український міжнародний банк» зростає.

В таблиці А2 (додаток А) представлено аналіз динаміки зобов'язань АТ «Перший український міжнародний банк» за 2019-2021 роки.

В 2019 році загальна сума зобов'язань банківської установи склала 46334039 тис. грн. Зобов'язання АТ «Перший український міжнародний банк» в 2019 році склалися з коштів банків в сумі 934276 тис. грн, коштів клієнтів в сумі 42553687 тис. грн, фінансових зобов'язань банку, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток в сумі 17041 тис. грн, зобов'язань банку щодо поточного податку на прибуток в розмірі 144535 тис. грн, відстрочених податкових зобов'язань банку в сумі 22599 тис. грн, резервів

банку за зобов'язаннями в сумі 132264 тис. грн, інших фінансових зобов'язань банку в сумі 1730822 тис. грн, інших зобов'язань в сумі 798816 тис. грн.

На кінець 2020 року, в порівнянні з аналогічним періодом 2019 року, вартість зобов'язань АТ «Перший український міжнародний банк» зросла на 19220202 тис. грн або 41,48 % та склала 65554241 тис. грн. Збільшенню зобов'язань банківської установи, в 2020 році, сприяло зростання коштів отриманих від НБУ на 4200554 тис. грн або 100 %, коштів інших банків на 422378 тис. грн або 45,21 %, коштів клієнтів банку на 14753793 тис. грн або 34,67 %, фінансових зобов'язань, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток на 9251 тис. грн або 54,29 %, інших зобов'язань банку на 124579 тис. грн або 15,60 %. По усіх інших статтях зобов'язань АТ «Перший український міжнародний банк», протягом 2020 року, простежується зменшення їх вартості. Зокрема, зобов'язання банку щодо поточного податку на прибуток зменшилися на 6407 тис. грн або 4,43 %, відстрочені податкові зобов'язання банку зменшилися на 22599 тис. грн або 100 %, інші фінансові зобов'язання банку зменшилися на 410455 тис. грн або 23,71 %.

В 2021 році загальна вартість зобов'язань АТ «Перший український міжнародний банк» зросла на 26533290 тис. грн або 40,48 % та склала 92087531 тис. грн. Вартість коштів отриманих банком від НБУ. На кінець року склала 5693029 тис. грн та зросла на 1492475 тис. грн або 35,53 %. Кошти банків в 2021 році становили 1445197 тис. грн. Їх сума зросла, в порівнянні з 2020 роком, на 88543 тис. грн або 6,53 %. Вартість коштів клієнтів банку в 2021 році зросла, в порівнянні з 2020 роком на 23340904 тис. грн або 40,73 % та склала 80648384 тис. грн. Фінансові зобов'язання банку, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток протягом 2021 року зменшилися на 18088 тис. грн або 68,80 % та становили на кінець року 8204 тис. грн. Зобов'язання АТ «Перший український міжнародний банк» щодо поточного податку на прибуток в 2021 році склала 257844 тис. грн. та зросли, протягом року на 119716 тис. грн або 86,67 %. Вартість резервів за

зобов'язання банку зменшилася в 2021 році, в порівнянні з аналогічним періодом 2020 року на 7176 тис. грн або 2,55 % та склала 274195 тис. грн. Інші фінансові зобов'язання банку в 2021 році, в порівнянні з 2020 роком, зросли на 1201090 тис. грн або 90,97 % та склали 2521457 тис. грн. В 2021 році інші зобов'язання банку зросли на 315826 тис. грн або 34,2 % та склали 1239221 тис. грн.

Кошти клієнтів банку є основною статтею зобов'язань АТ «Перший український міжнародний банк» протягом 2019-2021 років. На рисунку 2.4 відображено динаміку коштів клієнтів банківської установи в 2019-2021 роках.

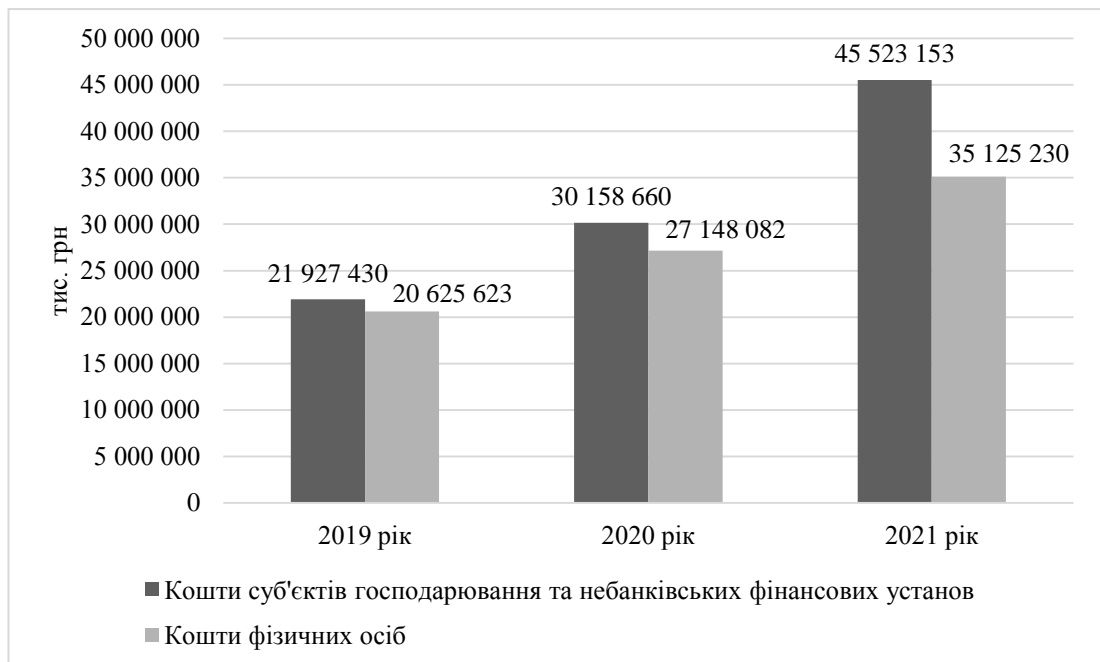

Рисунок 2.4 – Динаміка коштів клієнтів АТ «Перший український міжнародний банк» за 2019-2021 роки

Джерело: побудовано за даними таблиці А2 додатку А

На кінець 2019 року кошти суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ банку склали 21927430 тис. грн, на кінець 2020 року їх обсяг зріс на 8231230 тис. грн і склав 30158660 тис. грн. Протягом 2021 року обсяг коштів суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ зріс на 15364493 тис. грн та склав, на кінець року 45523153 тис. грн.

Кошти фізичних осіб АТ «Перший український міжнародний банк» на кінець 2019 року склали 20625623 тис. грн. Протягом 2020 року їх сума зросла на 6522459 тис. грн і склала 27148082 тис. грн. Протягом 2021 року обсяг коштів фізичних осіб банку зріс на 7977148 тис. грн і склав 35125230 тис. грн.

В таблиці А3 (додаток А) здійснено аналіз власного капіталу АТ «Перший український міжнародний банк» у 2019-2021 роках.

Протягом 2019-2021 років, статутний капітал АТ «Перший український міжнародний банк» склав 3294492 тис. грн. Протягом 2019 року, відбулося дофінансування банківської установи. Внаслідок чого, вартість статутного капіталу, на кінець року, зросла на 1486103 тис. грн або 45,11 % та склала 4780595 тис. грн. В 2021 році розмір статутного капіталу не змінився та становив 4780595 тис. грн. АТ «Перший український міжнародний банк» збільшив статутний капітал до 4780595 тис. грн за рахунок прибутків попередніх років. Зокрема з чистого прибутку – у 2,6 млрд грн за 2019 рік, на збільшення капіталу банку було спрямовано 4732400 тис. грн і понад 1 млрд грн – з нерозподіленого прибутку за 2018 рік. Таким чином збільшення статутного капіталу банку становило 1486102550 тис. грн. Емісійні різниці банку протягом 2019-2021 років були сталими та склали 101660 тис. грн.

Резерви та інші фонди банківської установи на кінець 2019 року становили 1475430 тис. грн. Сума резервів переоцінки банку мала від'ємне значення та склала 823030 тис. грн. В 2020 році резерви та інші фонди АТ «Перший український міжнародний банк» зросли на 130432 тис. грн або на 8,84 %, в порівнянні з 2019 роком, та склали 1605862 тис. грн. В 2021 році вартість резервних та інших фондів банку зросли, в порівнянні з 2020 роком, на 1304047 тис. грн або 81,21 % та склали на кінець року 2909909 тис. грн.

Резерви переоцінки банку в 2019 році склали 561750 тис. грн. Їх вартість протягом 2020 року зросла, в порівнянні з 2019 роком, на 17205 тис. грн або 3,06 % та склали 578955 тис. грн. Резерви переоцінки банку в 2021 році зменшилися, в порівнянні з 2020 роком, на 16799 тис. грн або 2,9 % та склали 562156 тис. грн.

В 2019 році АТ «Перший український міжнародний банк» отримав непокритий прибуток, який склав, на кінець року, 3635880 тис. грн. Протягом 2020 року непокритий прибуток банку зменшився на 993239 тис. грн або 27,32 % і склав 2642641 тис. грн. На кінець 2021 року нерозподіленого прибутку банку склав 4206973 тис. грн, його вартість зросла протягом року на 1564332 тис. грн або 59,2 %.

На рисунку 2.5 відображено динаміку власного капіталу АТ «Перший український міжнародний банк» в 2019-2021 роках.

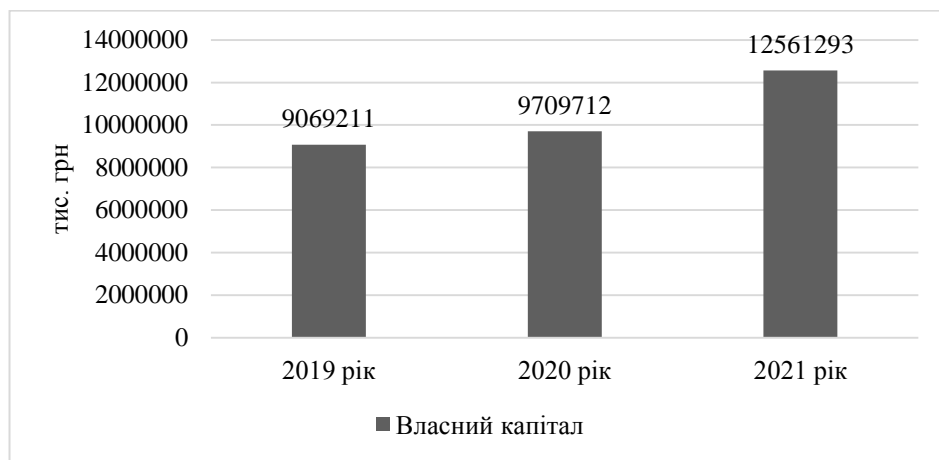

Рисунок 2.5 – Динаміка власного капіталу АТ «Перший український міжнародний банк» в 2019-2021 роках, тис. грн

Джерело: побудовано за даними таблиці А3 додатку А

Протягом 2019-2021 років загальний обсяг власного капіталу АТ «Перший український міжнародний банк» зріс. Станом на кінець 2019 року загальна вартість власного капіталу банківської установи склала 9069211 тис. грн. В 2020 році обсяг власного капіталу банку зріс на 640501 тис. грн або 7,06 % і склав 9709712 тис. грн. Протягом 2021 року обсяг власного капіталу банку збільшився, в порівнянні з аналогічним періодом 2020 року, на 2851581 тис. грн або 29,37 % та склав 12561293 тис. грн.

Склад та динаміку фінансових результатів АТ «Перший український міжнародний банк» наведено в таблиці А4 (додаток А).

В 2019 році загальна сума доходів банківської установи склала 7788723 тис. грн. В 2020 році обсяг доходів банку збільшився, в порівнянні з 2019 роком, на 1229964 тис. грн або 15,79 % та склав 9018687 тис. грн. В 2021 році, в порівнянні з 2020 роком обсяг доходів банку зріс на 2899041 тис. грн або 32,14 % та склав 11917728 тис. грн. Загальний обсяг витрат банку в 2019 році склав 4604183 тис. грн. В 2020 році витрати банку зросли на 1217919 тис. грн або 26,45 % та склали 5822102 тис. грн. В 2021 році, в порівнянні з 2020 роком, обсяг витрат банківської установи зріс на 984354 тис. грн або 16,91 % та склав 6806456 тис. грн.

На рисунку 2.6 відображено динаміку прибутку АТ «Перший український міжнародний банк» в 2019-2021 роках. На кінець 2019 року розмір чистого прибутку банку склав 2623019 тис. грн. Протягом 2020 року, отриманий прибуток банку збільшився, в порівнянні з 2019 роком на 10775 тис. грн або 0,41 % та склав 2633794 тис. грн. На кінець 2021 року, загальний розмір чистого прибутку банку становив 4187592 тис. грн та зріс, протягом року, на 1553798 тис. грн або 58,99 %.

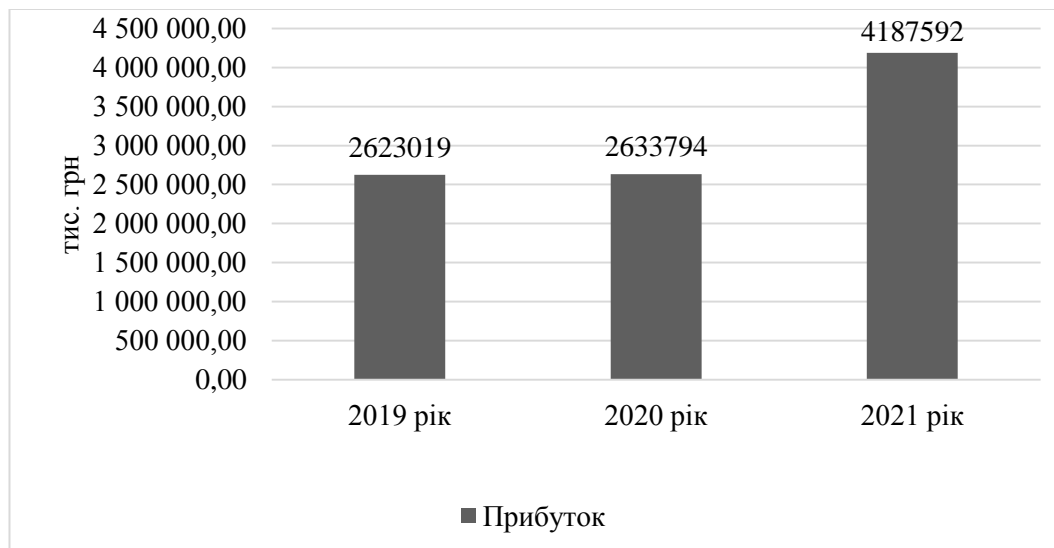

Рисунок 2.6 – Динаміка прибутку АТ «Перший український міжнародний банк» за 2019-2021 роки

Джерело: побудовано за даними таблиці А4 додатку А

Загалом АТ «Перший український міжнародний банк» протягом 2019-2021 років покращив власну фінансового-господарську діяльність. Такому покращенню в 2021 році сприяло збільшення комісійних доходів, торговельного доходу, інших операційних доходів.

В кінці 2021 року АТ «Перший український міжнародний банк» домовився з польською Getin Holding щодо купівлі 100 % акцій Ідея Банку. На початку лютого 2022 року Антимонопольним комітетом України надано дозволів на придбання акцій ПрАТ «Ідея Банк» (м. Львів). Сторони планують завершити угоду до кінця 2022 року після отримання необхідних дозволів Національного банку України.

В 2022 році, за рейтингом, організованим «Фінансовим клубом» [35] АТ «Перший український міжнародний банк» було нагороджено у категорії «Прибутковий банк», який визначався за розміром прибутку банків України за 2021 рік та у номінації «Ощадний банк для населення», який визначався за абсолютним приростом гривневих депозитів фізичних осіб.

2.2 Аналіз споживчого кредитування АТ «Перший український міжнародний банк» в 2019-2021 роках та напрями його покращення

Протягом аналізованого періоду АТ «Перший український міжнародний банк», здійснює споживче кредитування у всіх містах України, допомагаючи підвищувати добробут населення. У 2021 році клієнти банку мали змогу отримати фінансову консультацію, а також оформити кредит на товар, кредит готівкою та кредитну карту більш ніж у 750 точках експрес-продажу банку.

На кінець 2021 року банківська установа надавала три види споживчих кредитів, а саме: кредитна картка «ВСЕ МОЖУ»; кредит готівкою «ВСЕ ЯСНО»; цільовий споживчий кредит. Порівняльна характеристика умов споживчих кредитів наведена в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Порівняльна характеристика умов споживчих кредитів АТ «Перший український міжнародний банк»

Умови кредитування	Види споживчих кредитів		
	кредитна картка «ВСЕ МОЖУ»	кредит готівкою «ВСЕ ЯСНО»	цільовий споживчий кредит
Мета отримання кредиту	на загальні споживчі цілі		на оплату товарів, робіт та/або послуг
Цільова група клієнтів	клієнти – фізичні особи, громадяни України, резиденти віком від 18 до 70 років		
Сума (ліміт кредиту), грн	від 0 до 200 000	від 1000 до 300000	від 1000 до 200 000
Строк кредитування	12 міс.	від 3 до 36 міс.	від 3 до 24 міс.
Процентна ставка, % річних	47,88 %	0,01%	0,01%
Щомісячна комісія за обслуговування кредитної заборгованості, %	фіксована	від 1,99 % до 4,99 %	до 3,5 %
Разова комісія, %		0 % + 0,00 грн	до 17,65% + 499,00 грн
Тип процентної ставки (фіксована / змінювана)	фіксована		
Реальна річна процентна ставка, % річних	47,88 %	від 47 % до 157 %	від 0,01 % до 311,95%
Власний платіж клієнта, % від суми кредиту	не передбачено		
Періодичність погашення	щомісяця		
Схема погашення	мінімальним, обов'язковим, щомісячним платежем	ануїтетна (рівним платежем)	ануїтетна (рівним платежем)
Спосіб погашення	через термінал самообслуговування, через операційну касу, через систему дистанційного обслуговування, інший спосіб погашення (термінали самообслуговування АТ «Приватбанк», I-BOX - згідно з тарифами партнера, відділення інших банків - згідно з тарифами відповідного банку		

Джерело: побудовано за даними офіційного сайту АТ «Перший український міжнародний банк» [22]

Варто відзначити, що у зв'язку з введенням воєнного стану по всій території України, оформлення споживчих кредитів та розстрочок АТ «Перший український міжнародний банк» тимчасово призупинено, включаючи видачу нових кредитних карток. Для споживчих кредитів, які були видані до 24 лютого 2022 року, встановлено кредитні канікули. Наразі, для всіх кредитних карток – в обов'язкові щомісячні платежі включені лише прострочена заборгованість (за наявності) та нараховані відсотки (за наявності). Для кредитів готівкою та кредитів на купівлю товарів – з 3 березня 2022 року, встановлено подовженням строку дії кредитного договору з погашенням платежів по тілу кредиту протягом періоду, на який подовжено строк дії кредитного договору. Термін кредитних канікул та подовження строку дії кредитного договору становить 3 місяці. Протягом продовженого строку дії кредитного договору за споживчими кредитами, банк не нараховує щомісячну комісію.

В таблиці 2.2 наведено динаміку кредитів фізичним особам АТ «Перший український міжнародний банк» в 2019-2021 роках, включаючи споживчі кредити.

Таблиця 2.2 – Динаміки кредитів, наданих фізичним особам АТ «Перший український міжнародний банк» в 2019-2021 роках

Показники	Станом на			Абсолютне відхилення (приріст/зменшення) (+,-) у тис. грн		Відносне відхилення (приріст/зменшення) (+,-) у %:	
	01.01.2020 р., тис. грн	01.01.2021 р., тис. грн	01.01.2022 р., тис. грн	2020 р. до 2019 р.	2021 р. до 2020 р.	2020 р. до 2019 р.	2021 р. до 2020 р.
	Споживчі кредити	7606758	7418717	7258112	-188041	-160605	-2,47
Кредитні картки та овердрафт	6635511	9036847	9865741	2401336	828894	36,19	9,17
Іпотечне кредитування	803516	101406	86326	-702110	-15080	-87,38	-14,87
Автокредитування	143674	1723	1003	-141951	-720	-98,80	-41,79
Очікувані кредитні збитки	3501062	2196615	2265847	-1304447	69232	-37,26	3,15
Всього кредитів фізичних осіб	11688397	14362078	14945335	2673681	583257	22,87	4,06

Джерело: побудовано та пораховано за даними [39]

За результатами аналізу таблиці 2.2, доцільно зробити висновки, що загальна вартість кредитів виданих банком фізичним особам, протягом 2019-2021 років, зростає. В 2019 році банківською установою було надано кредитів фізичним особам, на суму 11688397 тис. грн. Протягом 2020 року, сума виданих кредитів зросла на 2673681 тис. грн або 22,87 % та склала 14362078 тис. грн. На кінець 2021 року вартість кредитів фізичних осіб виданих АТ «Перший український міжнародний банк», зросла на 583257 тис. грн або 4,06 % та склала 14945335 тис. грн. Споживчі кредити видані банком, протягом аналізованого періоду, скорочуються. В 2019 році банк видав споживчих кредитів на суму 7606758 тис. грн. На кінець 2020 року, вартість споживчих кредитів зменшилася, в порівнянні з 2019 роком, на 188041 тис. грн або 2,47 % та склала 7418717 тис. грн. Протягом 2021 року, видані банком споживчі кредити скоротилися на 160605 тис. грн або 2,16 % та склали 7258112 тис. грн.

Протягом 2019-2021 років суттєво зросла вартість кредитів виданих за кредитними картками. В 2019 році АТ «Перший український міжнародний банк» видав кредитних карток на загальну суму 6635511 тис. грн. Протягом 2020 року, вартість кредитів за кредитними картками зросла на 2401336 тис. грн або 36,19 % та склала 9036847 тис. грн. На кінець 2021 року, в порівнянні з аналогічним періодом 2020 року, сума виданих кредитів по кредитних картках банку зросла на 828894 тис. грн або 9,17 % та склала 9865741 тис. грн.

Автокредитування, протягом аналізованого періоду, характеризується тенденцією до зниження. В 2018 році вартість кредитів виданих банком на купівлю авто, склала 143674 тис. грн. Протягом 2020 року, автокредитування АТ «Перший український міжнародний банк» зазнало значного скорочення, на суму 141951 тис. грн або 98,8 % та склало 1723 тис. грн. В 2021 році, в порівнянні з 2020 роком, кредитування на купівлю автотранспорту зменшилося на 720 тис. грн або 41,7 % та склало 1003 тис. грн.

Протягом 2019-2021 років, очікувані кредитні збитки банку знижуються, що пов'язано з зменшенням кредитування фізичних осіб в розрізі споживчих кредитів, кредитів на автомобілі та іпотечних кредитів.

На рисунку 2.7 відображено динаміку балансової вартості споживчих кредитів банку за стадіями знецінення.

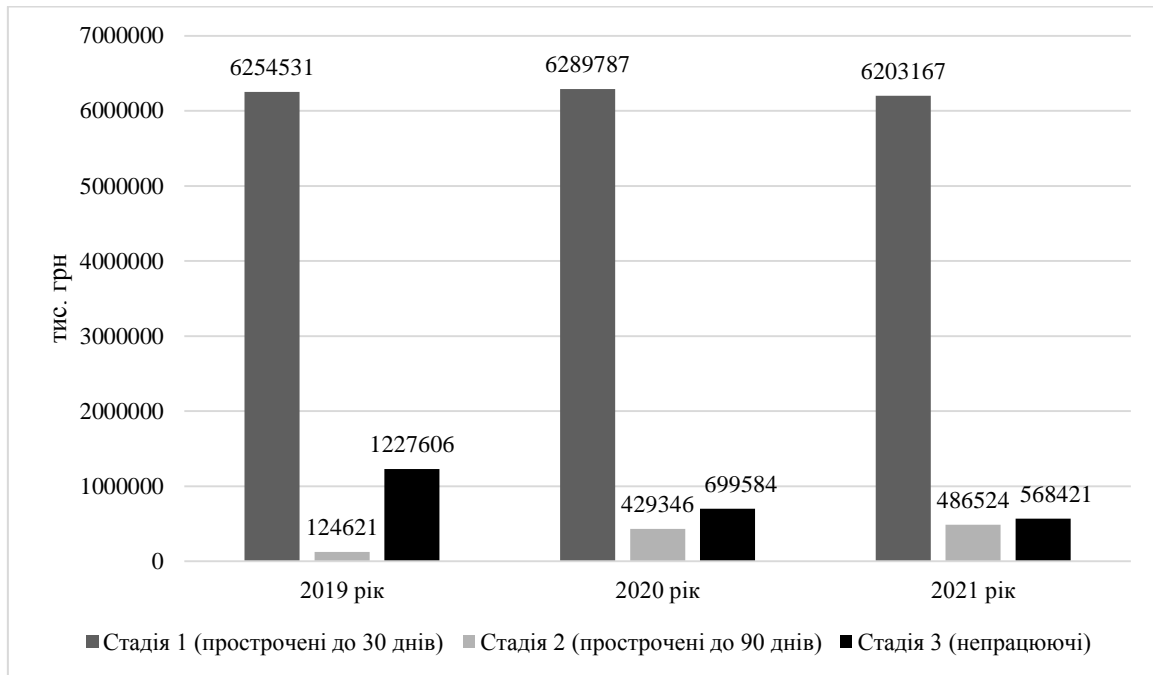

Рисунок 2.7 – Динаміка вартості споживчих кредитів наданих АТ «Перший український міжнародний банк» за стадіями знецінення

Джерело: побудовано за даними [39]

В 2019 році вартість споживчих кредитів банку прострочених до 30 днів склала 6254531 тис. грн. Протягом 2020 року, їх вартість зросла на 35256 тис. грн та склала 6289787 тис. грн. На кінець 2021 року вартість прострочених споживчих кредитів на термін до 30 днів склала 6203167 тис. грн та зменшилася, в порівнянні з 2020 роком на 86620 тис. грн.

Протягом аналізованого періоду, прострочені споживчі кредити банку, терміном до 90 днів суттєво зросли. Так, їх вартість в 2019 році склала 124621 тис. грн. Протягом 2020 року вартість прострочених споживчих кредитів АТ «Перший український міжнародний банк», зросла, в порівнянні з 2019 роком, на 304725 тис. грн. На кінець 2021 року, прострочені кредити до 90 днів, склали 486524 тис. грн та зросли, в порівнянні з 2020 роком на 57178 тис. грн.

Позитивною є динаміка непрацюючих споживчих кредитів банківську. Їх вартість протягом 2019-2021 років знижується. Зокрема в 2019 році вартість непрацюючих споживчих кредитів банку склала 1227606 тис. грн. Протягом 2020 року, вартість аналізованого показника зменшилася, в порівнянні з 2019 роком, на 528022 тис. грн та склала 699584 тис. грн. На кінець 2021 року, вартість непрацюючих споживчих кредитів зменшилася, в порівнянні з 2020 роком, на 131163 тис. грн. Тобто, очікувані кредитні збитки за споживчими кредитами суттєво скоротилися, протягом останніх трьох років.

Отже, з проведеного дослідження, можна зробити висновки, що АТ «Перший український міжнародний банк» здійснює ефективну політику щодо видачі споживчих кредитів. Банківська установа має власну внутрішню модель, щодо визначення рейтинг позичальників.

При наданні споживчих кредитів АТ «Перший український міжнародний банк» повинен постійно проводити моніторинг та регулювати ризик знецінення споживчих кредитів. Для цього банківська установа має використовувати інструменти для зниження рівня ризиків за споживчим кредитуванням. Для розвитку споживчого кредитування, з метою забезпечення повернення наданих позичок та підвищення дохідності операцій за споживчими кредитами АТ «Перший український міжнародний банк» має вживати заходи з мінімізації споживчого кредитного ризику. Зазначені дії дозволять банківській установі максимізувати прибуток і знизити втрати від проведення кредитних операцій на споживчому ринку.

Вироблення підходів щодо покращення діяльності банку на ринку споживчого кредитування є підґрунтям для зміцнення стабільності й ефективності діяльності АТ «Перший український міжнародний банк», що розширить спектр послуг з залучення більшої кількості клієнтів і забезпечить йому максимальний рівень рентабельності. Мета такого підходу полягає в тому, щоб зменшити обсяги й частку проблемних споживчих кредитів, підвищити прибутковість споживчих кредитних операцій та забезпечити ліквідність та фінансову стійкість банківської установи.

Кредитний ризик банків при споживчому кредитуванні – це ризик неповернення позики і несплати відсотків за кредитом в повному обсязі або частково, що залежить від матеріального становища, фізичного стану позичальника і його особистих якостей [18, с. 148].

Для кожного споживчого кредиту, виданого АТ «Перший український міжнародний банк» характерні свої особливості, що визначають ступінь ризику. Кредитний ризик за споживчим кредитом, може виникати з вини позичальника або недбалих дій працівників банку, зокрема, відсутності оцінки платоспроможності позичальника, недостатньої кваліфікації працівника, який приймає рішення про видачу кредиту.

Щоб уникнути кредитних ризиків пов'язаних з споживчим кредитуванням, на практиці, банк повинен чітко визначити інструменти впливу при кредитуванні фізичних осіб. У науковій літературі зазначається, що об'єктами регулювання ризику споживчого кредитування є: комплексний ризик споживчого кредитування; види ризиків (кредитний та операційний), що формують комплексний ризик споживчого кредитування; ризик індивідуальних кредитів; ризик кредитного портфеля [13, с. 221].

До інструментів впливу на ризики споживчого кредитування відносять резервування, диверсифікацію, встановлення лімітів споживчого кредитування, зниження кредитного ризику. Проте найбільш поширеним інструментом мінімізації ризиків споживчого кредитування є експертний метод, на основі оцінки кредитоспроможності позичальника. Така оцінка здійснюється на основі анкетних даних потенційного позичальника та довідки про дохід. При цьому банк оцінює частоту зміни місця роботи позичальника, строки та суму споживчого кредиту.

Тому, з для мінімізації кредитних ризиків за споживчим кредитуванням АТ «Перший український міжнародний банк», запропоновано класифікувати інструменти мінімізації споживчого кредитного ризику на основі розподілу їх за суб'єктами управління та характером охоплення. Регулювання кредитного

ризик при споживчому кредитуванні та інструменти їх мінімізації для АТ «Перший український міжнародний банк» представлено на рисунку 2.8.

Рисунок 2.8 – Інструменти мінімізації кредитного ризику при споживчому кредитуванні АТ «Перший український міжнародний банк»

Інструменти мінімізації споживчого кредитного ризику поділено на: превентивні та компенсаційні. За допомогою превентивних інструментів АТ «Перший український міжнародний банк» може знизити ймовірність реалізації споживчого кредитного ризику. Тоді як, за допомогою компенсаційних інструментів банк зменшить розмір втрат у разі реалізації споживчого кредитного ризику.

Більшість вчених-економістів [13, 18, 20], вважають, що аналіз та оцінка кредитоспроможності позичальника є одним із найбільш результативних інструментів мінімізації кредитного ризику за споживчим кредитуванням. Оцінки кредитоспроможності позичальника ґрунтується на визначенні показників які можуть вплинути на платоспроможність фізичної особи, які поділяються на: фінансові та нефінансові. До фінансових показників кредитоспроможності фізичної особи відносять його місячний сукупний чистий дохід, наявність поточного та депозитного рахунку, коефіцієнти поточної платоспроможності позичальника. До нефінансових критеріїв належать: вік, репутація позичальника, наявність постійної роботи, сімейний стан, наявність нерухомого та нерухомого майна, кредитна історія.

Інструментами зниження споживчого кредитного ризику можуть бути гарантія та поручительство. Гарант відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником шляхом сплати кредитору грошової суми відповідно до умов гарантії [42]. На відміну від гарантії, поручительство оформлюється договором поруки та може надаватися фізичними особами. Головною відмінністю є те, що боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники, тобто поручитель виконує своє зобов'язання за договором поруки, а не зобов'язання боржника за основним договором.

Важливим інструментом диверсифікації кредитного ризику за споживчим кредитом є встановлення кредитного ліміту на одного позичальника. Кредитний ліміт, зазвичай, встановлюється на основі аналізу фінансового стану позичальника, його платоспроможності, кредитної репутації. На основі лімітування АТ «Перший український міжнародний

банк», зможе регулювати і відслідковувати якість кредитного портфеля банку за споживчим кредитуванням, його динаміку і структуру, обмежувати обсяг операцій з одним позичальником.

В процесі моніторингу окремих кредитних угод за споживчим кредитуванням, необхідно здійснювати контроль за виконанням позичальником умов договору, своєчасності сплати тіла кредиту та відсотків за ним. АТ «Перший український міжнародний банк» має регулярно здійснювати оцінку фінансового стану позичальника а, отже, його спроможністю повернути кредит.

Структурування, належить до компенсаційних інструментів мінімізації кредитного ризику за споживчим кредитом. Структурування кредитного ризику – це складання кредитного договору з індивідуальними умовами для позичальника, з метою отримання банківською установою прибутку при одночасній мінімізації споживчого кредитного ризику. При підготовці договору споживчого кредитування особливу увагу звертають на такі його параметри як термін користування кредитом, процентна ставка, цільове призначення кредиту тощо [31, с. 107].

Одним з найбільш дієвих інструментів мінімізації кредитних ризиків за проблемними споживчими кредитами є реструктуризація. Реструктуризація полягає в перегляді кредитного договору з метою встановлення більш сприятливих умов для виконання позичальником своїх зобов'язань. Найбільш поширеними заходами реструктуризації заборгованості позичальника за споживчим кредитуванням – подовженням строку дії кредитного договору з погашенням платежів по тілу кредиту протягом періоду, на який подовжено строк дії кредитного договору. Наразі АТ «Перший український міжнародний банк» використовує вказаний інструмент, для позичальників в умовах кризи воєнного стану. Проте, вказаний інструмент зниження ризику непогашення споживчого кредиту знижує дохідність банку та отримання ним прибутку.

Ще одним інструментом покриття втрат при невиконанні позичальником угод за споживчим кредитуванням є сплата штрафів або

неустойки. В переважній більшості умови та терміни сплати штрафних санкцій зазначаються банком в кредитних договорах за споживчим кредитуванням.

Страховання індивідуального кредитного ризику споживчого кредитування здійснюється страховою компанією, за окрему плату, яка стягується з позичальника. Страховання споживчих кредитів спрямоване на мінімізацію ризику настання неплатоспроможності позичальника. В такому разі, страхова компанія відшкодовує банківській установі збитки, відповідно до укладеного договору страхування споживчих кредитних ризиків.

Диверсифікація кредитного портфеля споживчих кредитів дозволяє банку розміщувати кредитні ресурси за кількома напрямками серед широкого кола позичальників, що відрізняються між собою родом діяльності, віком, географічним регіоном проживання тощо.

Концентрація є інструментом, який полягає у зосередженні діяльності банку в певних галузях, регіонах, а також у наданні певних видів споживчих кредитів.

Останнім та найменш прийнятним для АТ «Перший український міжнародний банк» інструментом мінімізації ризиків споживчого кредитування є ліквідація неякісних кредитів шляхом їх продажу колекторським компаніям. Такі операції дозволяють банкам вивільнити резерви та підвищити якість кредитного портфеля, проте продаж заборгованості, зазвичай, відбувається зі значним дисконтом (до 90 %).

При виборі інструментів мінімізації ризиків споживчого кредитування важливу роль відіграє персонал банку. Окрім процедурних методів недопущення помилок з боку персоналу, важливим при регулюванні кредитних ризиків є адекватна система мотивації та контроль діяльності кадрів у поєднанні з методами розвитку та кар'єрного зростання. Важливу роль відіграють і показники оцінювання діяльності, належне обґрунтування яких під час розроблення тісних взаємозв'язків із винагородою сприятиме зростанню відповідальності за результати своєї діяльності.

З проведеного дослідження, необхідно відзначити що ризики за споживчими кредитами є реаліями й характерною особливістю банківського споживчого кредитування. Тому однією з основних задач діяльності банківської установи, на сучасному етапі розвитку є збереження й збільшення обсягів виданих споживчих кредитів без погіршення якості розміщених активів. Такого результату неможливо досягти не вдосконалюючи інструментарій мінімізації ризиків споживчого кредитування, як на рівні конкретної угоди, так і на рівні портфеля у цілому. Тому, застосування АТ «Перший український міжнародний банк» превентивних та компенсаційних інструментів мінімізації кредитних ризиків при споживчому кредитуванні є основою для зміцнення фінансової стійкості банку в рамках стабільної й ефективної діяльності.

Висновки

В першому розділі кваліфікаційної роботи досліджено економічну сутність банківського споживчого кредитування, розглянуто підходи до його тлумачення. Виокремлено специфічні риси, що притаманні споживчому кредитуванню. Для розкриття сутності банківського споживчого кредитування узагальнено його види за класифікаційними ознаками та форми надання. Виокремлено нові види банківських споживчих кредитів за формами надання, до яких відносяться експрес-кредити, кредити готівкою та кредити з використанням банківських кредитних карт, кредити в безготівковій формі надання.

Обґрунтовано, що стабільність банківської кредитної діяльності на споживчому ринку буде досягнута за умови чіткого регулювання споживчого кредитування. Для цього, було розглянуто основні нормативно-правові акти, що регулюють споживче кредитування в Україні. Визначено, що основним законодавчим документом, що регламентує відносини з укладання договорів при банківському споживчому кредитуванні є Закону України «Про споживче кредитування» від 10.06.2017 р. № 1734-VIII. На основі проведеного дослідження, виокремлено основні позитивні аспекти законодавчого регулювання відносин між банківськими установами і позичальниками при укладанні договорів споживчого кредитування.

В другому розділі кваліфікаційної роботи здійснено аналіз сучасного стану розвитку споживчого кредитування в Україні. Зростання доходів населення України протягом останніх років дещо пожвавило попит населення на кредити. Станом на кінець 2021 року банківськими установами було надано кредитів на суму 1065347 млн грн, що на 114750 млн грн або 12,07 % більше, ніж на кінець 2020 року, та на 31917 млн грн або 3,08 % більше, ніж на кінець 2019 року. Динаміка обсягів наданих споживчих кредитів банківськими установами протягом 2017-2021 років зростає. Частка споживчих кредитів

наданих банками домашнім господарствам в 2021 році склала 84,3 %. Найбільшим попитом користуються споживчі кредити, які надані терміном до 1 року, так як їх легше погашати і ці кредити не мають високої вартості. Так, обсяг наданих споживчих кредитів у 2021 році становив 142635 млн грн, та зріс на у 106670 млн грн в порівнянні з 2017 роком. Нові правила роботи банків, що займаються кредитуванням, під час війни регулюються Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2120-IX. Відповідно до якого, на час дії воєнного стану та протягом місяця після його скасування споживач не буде нести відповідальності перед банком, у разі прострочення виконання зобов'язань за споживчим кредитом. Крім того, у разі допущення такого прострочення споживач звільняється від сплати штрафів, пені та інших платежів, сплата яких передбачена договором про споживчий кредит. Також, банківським установам, забороняється збільшувати процентної ставки за користування кредитом

В кваліфікаційній роботі, було здійснено аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «Перший український міжнародний банк». Протягом 2019-2021 років обсяг чистих активів банку зріс з 55403250 тис. грн в 2019 році до 104648824 тис. грн в 2021 році. В роботі здійснено аналіз динаміки зобов'язань АТ «Перший український міжнародний банк» за 2019-2021 роки. Протягом аналізованого періоду зобов'язання банку зросли та на кінець 2021 року склали 92087531 тис. грн. Кошти клієнтів є основною статтею зобов'язань банку. Аналіз власного капіталу банку, дозволив відзначити, що банківська установа, протягом аналізованого періоду збільшила розмір статутного капіталу до 4780595 тис. грн за рахунок прибутків попередніх років. Зокрема з чистого прибутку – у 2,6 млрд грн за 2019 рік, на збільшення капіталу банку було спрямовано 4732400 тис. грн і понад 1 млрд грн – з нерозподіленого прибутку за 2018 рік. Протягом 2019-2021 років загальний обсяг власного капіталу АТ «Перший український

міжнародний банк» мав тенденцію до зростання. Протягом аналізованого періоду діяльність банку була прибутковою.

На кінець 2021 року банківська установа надавала три види споживчих кредитів, а саме: кредитна картка «ВСЕ МОЖУ»; кредит готівкою «ВСЕ ЯСНО»; цільовий споживчий кредит. Проте, з введенням воєнного стану по всій території України, оформлення споживчих кредитів та розстрочок АТ «Перший український міжнародний банк» тимчасово призупинено, включаючи видачу нових кредитних карток. Для споживчих кредитів, які були видані банком до 24 лютого 2022 року, встановлено кредитні канікули. Термін кредитних канікул становить 3 місяці.

Протягом 2019-2021 років вартість виданих банком споживчих кредитів скоротилася, з 7606758 тис. грн. в 2019 році до 7258112 тис. грн. – в 2021 році. Протягом 2019-2021 років, очікувані кредитні збитки АТ «Перший український міжнародний банк» знизилися, що пов'язано з зменшенням кредитування фізичних осіб в розрізі споживчих кредитів. Варто відзначити, позитивну динаміку непрацюючих споживчих кредитів банківську, вартість яких протягом 2019-2021 років знижується.

Аргументовано, що при видачі споживчих кредитів АТ «Перший український міжнародний банк» повинен постійно регулювати ризики знецінення споживчих кредитів. Для цього банк має застосовувати превентивні та компенсаційні інструменти мінімізації кредитних ризиків при споживчому кредитуванні, які є основою для зміцнення фінансової стійкості банку в рамках стабільної й ефективної діяльності. За допомогою превентивних інструментів АТ «Перший український міжнародний банк» може знизити ймовірність реалізації споживчого кредитного ризику. Тоді як, за допомогою компенсаційних інструментів банк зменшить розмір втрат у разі реалізації кредитного ризику за споживчими кредитами.

Список використаних джерел

1. Конституція України: закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Нові правила роботи банків і небанківських фінансових установ, що займаються кредитуванням, під час війни // Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/novi-pravila-roboti-bankiv-i-nebankivskih-finanso-ustanov-scho-zaumayutsya-kredituvannyam-pid-chas-viyni>.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: закон України від 15.03.2022 р. № 2120-ІХ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>.
4. Про заставу: закон України від 02.10.1992 р. 2654-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text>.
5. Про затвердження Правил розрахунку банками України загальної вартості кредиту для споживача та реальної річної процентної ставки за договором про споживчий кредит: постанова НБУ від 08.06.2017 р. № 49. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0049500-17#Text>.
6. Про захист прав споживачів: закон України від 12.05.1991 р. № 1023-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.
7. Про споживче кредитування : закон України від 10.06.2017 р. № 1734-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19/ed20220317#Text>

8. Про страхування: закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

9. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>.

10. Алескерова Ю. В. Особливості розвитку споживчого кредитування в Україні / Ю. В. Алескерова, А. Д. Дзюбенко // Причорноморські економічні студії. – 2018. – № 27. – С. 87-92.

11. Арбузов С. Г. Банківська енциклопедія / С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Наукменкова. – Київ: Центр наук. дослідж. Нац. банку України: Знання, 2011. – 504 с.

12. Баховська Л. Я. Аналіз основних стимулів поведінки споживачів на ринку товарів і послуг / Л. Я. Баховська // Дев'ять економіко-правові дискусії: праці міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. – Львів, 2015. – С. 6-10.

13. Бачало І. Б. Побудова скорингової моделі диференціації високо ризикових позичальників банку / І. Б. Бачало, Т. Я. Лагоцький // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2017. – № 6, Т.1. – С. 166-173.

14. Бондар О. П. Кредитування населення на споживчі потреби: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08. «Гроші, фінанси, кредит». Київ, 2007. – 19 с.

15. Бондар О. П. Особливості споживчого кредитування / О. П. Бондар // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 3. – С. 3-8.

16. Бублик Л. Я. Ефективність реалізації організаційно-економічного механізму регулювання кредитної діяльності на споживчому ринку України / Л. Я. Бублик // Агросвіт. – 2017. – № 22. – С. 53-59.

17. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа : підручник / О. Д. Вовчак. – Київ: Знання, 2008. – 564 с.

18. Волкова Н. І. Концептуальні підходи щодо вдосконалення кредитування споживчих потреб населення / Н. І. Волкова // Економіка і організація управління. – 2016. – № 4 (24). – 143-152.
19. Волкова Н. І. Розвиток споживчого кредитування в кризових умовах / Н. І. Волкова, Г. В. Статкевич // Економіка та держава. – 2021. – № 11. – С. 106-111.
20. Івасів Б. С. Гроші та кредит : підручник / Б. С. Івасів. – Тернопіль: Карт-бланш, 2008. – 528 с.
21. Ільчук В. Проблеми розвитку інституційної складової інфраструктурного забезпечення функціонування кредитного ринку / В. Ільчук, Т. Шпомер // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2021. – № 3 (27). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/download/252976/250222>.
22. Кредити від ПУМБ // // Офіційний сайт АТ «Перший український міжнародний банк». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://retail.pumb.ua/credit>
23. Літвін Я. А. Фінансово-кредитні ризики банківських установ та особливості їх страхування в Україні / Я. А. Літвін // Економіка і суспільство. – 2016. – № 2. – С. 567-571.
24. Луніна Т. І. Методи управління ризиками споживчого кредитування / Т. І. Луніна, К. О. Вельховацька // Молодий вчений. – 2015. – № 2 (17). – С. 157-160.
25. Мочерний С. В. Банківська система України / С. В. Мочерний, Л. С. Тришак. – Львів: Тріада-люс, 2004. – 304 с.
26. Несен О. В. Споживче кредитування в Україні: проблеми надання та напрями розвитку операцій / О. В. Несен // Науковий журнал «ЛОГОС. Мистецтво наукової думки». – 2018. – № 1. – С. 42-43.
27. Операції комерційних банків / За ред. Коцовської Р. Вид. 2-е, перероб. і доп. – Львів: ЛБІ НБУ, 2012. – 516 с.

28. Основні показники діяльності банків України // Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#3>.

29. Охрименко І. Б. Ризики банківського кредитування в Україні: чинники, реалії та напрями удосконалення управління // І. Б. Охрименко // Фінанси, облік і аудит. – 2018. – № 2 (32). – С. 159-176.

30. Охрименко І. Б. Необхідність та напрями удосконалення регулювання споживчого кредитування в Україні / І. Б. Охрименко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. – № 16. – С. 46-50.

31. Павлюк С. М. Кредитні ризики та управління ними / С. М. Павлюк // Фінанси України. – 2015. – № 11. – С. 105-111.

32. Показники фінансової діяльності банків України // Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#3>.

33. Пономаренко О. Правова природа та зміст споживчого кредиту / О. Пономаренко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://instzak.com/index.php/journal/article/download/578/580>.

34. Прилуцький А. М. Споживче кредитування в Україні та його особливості / А. М. Прилуцький, Л. В. Пахалюк // Ефективна економіка. – 2019. – № 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7459>.

35. ПУМБ – переможець номінації «Розрахунковий банк для бізнесу» у рейтингу «Банки – 2022 // Укрінформ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3407037-pumb-peremozec-nominacii-rozrahunkovij-bank-dla-biznesu-u-rejtingu-banki-2022.html>.

36. Рошило В. І. Банківське кредитування в Україні: сучасний стан, проблеми та шляхи розв'язання / В. І. Рошило // Інфраструктура ринку. – 2021. – Вип. 54. – С. 221-228.

37. Руденко С. В. Оптимізація управління споживчим кредитуванням банку на основі оцінки якості його кредитного портфелю / С. В. Руденко,

С. В. Степаненко, К. О. Ампілогова // Український журнал прикладної економіки. – 2020. – Том 5. – № 4. – С. 58-69.

38. Степаненко С. В. Сучасні методи управління ризиками кредитування банками фізичних осіб / С. В. Степаненко, К. О. Ампілогова // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2020. – № 4 (144). – С. 34-41.

39. Фінансова звітність АТ «Перший український міжнародний банк» за 2020 рік // Офіційний сайт АТ «Перший український міжнародний банк». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3l8CnW0>.

40. Харабара В. М. Проблеми розвитку споживчого кредитування України // В. М. Харабара // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 5. – С. 41-45.

41. Хома І. Б. Оптимізація кредитного ризику з позиції захисту банківської установи: теоретичні та прикладні засади / І. Б. Хома, Ю. В. Миргородець // Приазовський економічний вісник. – 2021. – № 1 (24). – С. 196-201.

42. Шаповал О. А. Інституційні засади управління ризиками споживчого кредитування / О. А. Шаповал // Економічні перспективи підприємництва в Україні: тези доп. Всеукр. Інтернет-конф. – Ірпінь: ДУФСУ, 2016. – С. 381-385.

Додатки

Додаток А

Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «Перший український міжнародний банк»

Таблиця А 1 – Аналіз динаміки активів АТ «Перший український міжнародний банк» за 2019-2021 роки

Показники	Станом на			Абсолютне відхилення (приріст/зменшення) (+,-) у тис. грн		Відносне відхилення (приріст/зменшення) (+,-) у %:	
	01.01.2020 р., тис. грн	01.01.2021 р., тис. грн	01.01.2022 р., тис. грн	2020 р. до 2019 р.	2021 р. до 2020 р.	2020 р. до 2019 р.	2021 р. до 2020 р.
	Грошові кошти та їх еквіваленти	3733898	3953195	4531787	219297	578592	5,87
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	39772	80091	10814	40319	-69277	101,37	-86,49
Кошти в інших банках	3805775	8068261	10697154	4262486	2628893	112,00	32,58
Кредити та заборгованість клієнтів	32886479	37573208	53086793	4686729	15513585	14,25	41,28
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	12090820	22384105	32042132	10293285	9658027	85,13	43,14
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	0	0	0	0	0	0	0
Інвестиційна нерухомість	94309	71330	62099	-22979	-9231	-24,36	-12,94
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	0	0	0	0	0	0	0
Відстрочений податковий актив	0	2218	13200	2218	10982	100	495,13
Основні засоби та нематеріальні активи	2094378	2205916	2298132	111538	92216	5,32	4,18
Інші фінансові активи	339648	462619	1040437	122971	577818	36,20	124,90
Інші активи	318172	463011	866276	144839	403265	45,52	87,09
Чисті активи, всього	55403250	75263954	104648824	19860704	29384870	35,84	39,04

Джерело: побудовано та пораховано за даними [29, 30]

Продовження додатку А

Таблиця А2 – Аналіз динаміки зобов'язань АТ «Перший український міжнародний банк» за 2019-2021 роки

Показники	Станом на			Абсолютне відхилення (приріст/зменшення) (+,-) у тис. грн		Відносне відхилення (приріст/зменшення) (+,-) у %	
	01.01.2020 р., тис. грн	01.01.2021 р., тис. грн	01.01.2022 р., тис. грн	2020 р. до 2019 р.	2021 р. до 2020 р.	2020 р. до 2019 р.	2021 р. до 2020 р.
	Кошти отримані від НБУ	0	4200554	5693029	4200554	1492475	100
Кошти банків	934276	1356654	1445197	422378	88543	45,21	6,53
Кошти клієнтів	42553687	57307480	80648384	14753793	23340904	34,67	40,73
Фінансові зобов'язання, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	17041	26292	8204	9251	-18088	54,29	-68,80
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	144535	138128	257844	-6407	119716	-4,43	86,67
Відстрочені податкові зобов'язання	22599	0	0	-22599	0	-100	0
Резерви за зобов'язаннями	132264	281371	274195	149107	-7176	112,73	-2,55
Інші фінансові зобов'язання	1730822	1320367	2521457	-410455	1201090	-23,71	90,97
Інші зобов'язання	798816	923395	1239221	124579	315826	15,60	34,20
Усього зобов'язань	46334039	65554241	92087531	19220202	26533290	41,48	40,48

Джерело: побудовано та пораховано за даними [29, 30]

Продовження додатку А

Таблиця А3 – Аналіз динаміки власного капіталу АТ «Перший український міжнародний банк» в 2019-2021 роках

Показник	Станом на			Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення) у %	
	01.01.2020 р., тис. грн	01.01.2021 р., тис. грн	01.01.2022 р., тис. грн	2020 р. до 2019 р.	2021 р. до 2020 р.	2020 р. до 2019 р.	2021 р. до 2020 р.
	Статутний капітал	3294492	4780595	4780595	1486103	0	45,11
Емісійні різниці	101660	101660	101660	0	0	0	0
Незарєстрований статутний капітал	0	0	0	0	0	0	0
Інший додатковий капітал	0	0	0	0	0	0	0
Резервні та інші фонди банку	1475430	1605862	2909909	130432	1304047	8,84	81,21
Резерви переоцінки	561750	578955	562156	17205	-16799	3,06	-2,90
Нерозподілений прибуток/непокритий збиток	3635880	2642641	4206973	-993239	1564332	-27,32	59,20
Усього власного капіталу	9069211	9709712	12561293	640501	2851581	7,06	29,37

Джерело: побудовано та пораховано за даними [29, 30]

Таблиця А4 – Склад та динаміка фінансових результатів АТ «Перший український міжнародний банк» у 2019-2021 роках

Показник	Станом на			Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення), %	
	01.01.2020 р., тис. грн	01.01.2021 р., тис. грн	01.01.2022 р., тис. грн	2020 р. до 2019 р.	2021 р. до 2020 р.	2020 р. до 2019 р.	2021 р. до 2020 р.
	Процентні доходи	7985396	9162172	11834097	1176776	2671925	14,74
Процентні витрати	2487052	2388999	2603206	-98053	214207	-3,94	8,97
Чистий процентні дохід / витрати	5498344	6773173	9230891	1274829	2457718	23,19	36,29
Комісійні доходи	1896447	2057455	2915057	161008	857602	8,49	41,68
Комісійні витрати	526175	739520	1196978	213345	457458	40,55	61,86
Чистий комісійний дохід / витрати	1370272	1317935	1718079	-52337	400144	-3,82	30,36
Торговий результат	261908	257208	297274	-4700	40066	-1,79	15,57
Інші операційні доходи	582352	580507	467764	-1845	-112743	-0,32	-19,42
Інші доходи	75846	89863	203720	14017	113857	18,48	126,70
Всього доходів	7788723	9018687	11917728	1229964	2899041	15,79	32,14
Відрахування до резервів	447089	1085472	949985	638383	-135487	142,79	-12,48
Адміністративні та інші операційні витрати	4157094	4736630	5856471	579536	1119841	13,94	23,64
Всього витрат	4604183	5822102	6806456	1217919	984354	26,45	16,91
Прибуток / (збиток) до оподаткування	3184540	3196585	5111272	12045	1914687	0,38	59,90
Витрати на податок на прибуток	561521	562791	923680	1270	360889	0,23	64,12
Прибуток / (збиток)	2623019	2633794	4187592	10775	1553798	0,41	58,99

Джерело: побудовано та пораховано за даними [29, 30]